

345
1893 / 3

ქვემოთა და ზევითა

ქართული
ბიბლიოთეკა

№ III

ქვემოთა

1893

შ ი ნ ა ა რ ს ი

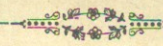
ჟურნალის «ჯეჯილი»-სა

გვ. 3

I. ია და კესანე, ლექაი-ზღაპარი, — თ. რაზიკაშვილისა	3
II. პატარა ნუცას სათხოვარი, მოთხრობა, — ან. კრისტოვისა.	6
III. ძერა და კრუხი, ხალხური ლექსი.	14
IV. დაჯილდოებული ფაქიზა, ფრანგულით, — ან. თ.-წ—სა	15
V. შაშვი, ლექსი — მეგრისადასი	22
VI. ფესვები, — ვაჟა-ფშაველასი	24
VII. მელა და მაცვალი, ეზოპის იგავი, — მ. ჯ-ისა	26
VIII. ზღაპარი სამ კვერცხას ქალისა	27
IX. ღრუბლები და მთვარე, ლექსი — დუტუ მკერქელისა	32
X. ნანოს დედოფალა, მოთხრობა — ეკ. გაბაშვილისა	33
XI. ბავშობის დროის მოგონება (ცოფიანი ძაღლი) ი. ს — ძისა.	43
XII. რობერტ ფულტონი, დასასრული — ან. თ.-წ — სა	47
XIII. ბაბუცას ანგარიში, ფრანგულით, — ან. თ.-წ — სა	56
XIV. პატიოსანი და უბაჟიოსნესი, აკგობ მემომანისძისა.	58
XV. ალაღმართალი პასუხი	59
XVI. ანდაზები, გამოცანები, ხალხური ლექსები, ჩქარა გამოსა- თქმელი, ზმა, აკროსტიხი, ისტორიული აკროსტოხი, ამოცანა, შარადა და რებუსი.	60

რედაქცია უმორჩილესათა სთხოვს, რომ ვისაც ფული არა აქვთ შემოტანილი და სურთ ჟურნალის მიღება წლის დამლევამდის აცნობოს რედაქციას 15 თიბათევმდის.

ვისაც სურს წარსული წლების «ჯეჯილი»-ს ნომრების ყიდვა, შეუძლიანთ იყიდონ ქ. ტფილისში ახალ გაღებულ ქართულ წიგნების საკითხავში (არწრუნისეულ ქარვასლის ეზოში) და ქ. ქუთაისში ძმათა წერეთელთა წიგნის მაღაზიაში.

ჯეჯილი

საყმაწვილო ნახატებიანი

ქუჩნალი

იზარდე, მწვანე ჯეჯილო,
დაპურდი, გახდი ყანაო!...
* * *

№ III

წამლიყადი მერსხე

ტფილისი

სტამბა წიგ. გამომც. ქართ. ამხანაგობისა Типография Груз. Издат. Товарищества
1893

3-17
მე 2

3202

11

345 / 1893 / 3

Дозволено цензурою Тифлиса, 29 Апрелья 1893 года.

ი ა და კ ე ს ა ნ ე

(ზღაპარი)

რთის მთის პირად, დაბურულს ტყეში,
ამოსულიყო ლამაზი ია
და ტკბილს გაზაფხულს შეენება უხვი
ტურფა სტუმარისთვის ზედ დაეფრქვია.

მისი საამო,
სეედის მალამო,
სუნწლოვანება გულს აამებდა
და ნელ ნიავეთან
აქ მომბერავთან,
ჰარმონიითა შეზავდებოდა.

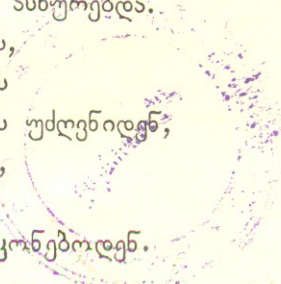
ტკბილნი მგოსანნი,
წერილნი ფროთოსანნი,
იას შესტროდენ და უგალობდენ.
ცქრიალა წყარო,
ბროლოთა სალარო,

მარგალიტის ცვრებს ზედ ასხურებდა.

ცა გაზაფხულის,
ცისკარი დილის
მგოსანთა მღერით სალაშს უძღენიდენ,
და მზის სხივები,
მაცხოველები,
გაფურჩენილს მკერდში ეკონებოდენ.

ნამი წვიმისა
ვით მეგობრისა
ტრემლი დაღერილი ძმისა საშველად
დაეცემოდა,
მოულობინებდა,

შაექმნებოდა საკვირველ-მქმნელად.

მის ახლო, იქვე, თავმოხრით მორცხვი
 დღისა სინათლეს ამოეზიდა
 პაწაწა, ნაზი, მშვიდი კესანე
 და როგორც ობოლს ყმაწვილსა ზრდიდა.
 ცის-ფერი კაბით სადად მორთული
 იის საეშხოდ ყელს იღერებდა;

იას ტურფასა,
 ტანად სუფთასა,

მუდამ სურვილით თვალს ადევნებდა.

კესანეს სურდა,
 გულით უნდოდა

იას როგორმე გადაჰხევეყო
 და მუდამ მასთან,

როგორც და ძმასთან

სიკვდილის დღემდის დარჩენილიყო,

რომ ერთად ჭირი,
 სუსტათვის ხშირი,

გაეყოთ გულით და მოქმედებით,

ერთად ეტირათ,

ერთად ელხინათ,

ერთადვე უფლის მათ მეოხებით

მტერთან ებრძოლათ...

ქარმა დაჰქროლა

მათი ოცნება მეგობრობაზე,

გამოიტაცა, ყელმოღერებულს

იას შეახო სოსანს ფურცლებზე.

—
 ტურფამ იამა

იგრძნო, იამა

კესანეს ყველა ღელვა გულისა,

თავი დახარა,

სხვებსაც ახარა,

ცრემლი დაღვარა სიხარულისა.

—
 და შესაყრელად იამ კესანეს

ძმობისა ხელი მსწრაფლ გაუწოდა,

სამარადისოდ შესაერთებლად
თავესთან გრძნობით მას მოუწოდა.
მაგრამ აქავე
მათი მოავე
დადუმებული ჩუმაღ ისმენდა,
შურით და გესლით,
სიავით, კენესით
გულზედ მიწოლილს შხამს ძლივს ითმენდა.
გველმა რა ნახა ია, კესანე
სულით და გულით ერთად მფშვინანენი
ერთურთის ცქერით ვერა ძღებოდენ,
შაერთებისა დიდად მსურველნი,
ვერ მოითმინა,
დაისისინა
და იასა და კესანეს შორის
გაწვა მიწაზედ,
როგორც სამზღვარზედ
გასაცალკებლად ორის მოყვარის.

—
დღემდისა იქ წევს ის გველი,
მარჯვე შემთხვევის მცდელია,
მეგობრებს ერთად არ უშვებს,
ერთმანეთს მისცენ ხელია.

როცა კესანე და ია
მოისურვებენ შეყრასა,
გველი მაშინვე პირს აღებს,
ფიქრობს ორივეს შეჭმასა!

თ. რაზიკაშვილი

ბატარა ნუკას სათხმოვარი

I

ბერ წარმოიდგენთ, რა კმაყოფილი ვარ დღე-
 ვანდელი დღით, ჩემო ზაწია ძვირფასო ტო-
 ლებო!... სულ მინდა ვიცინო, ვისტუნო და
 ვილიღინო; ოხ, რა ბედნიერი ვარ!... რა
 ბედნიერი... მაგრამ, დასწყევლოს ღმერთმა,
 ვისაც კი შევხვდავ, თითქოს ჩემს ჯიბრხედ
 ეველას ცხვირი დაუშვია და დაღონებული
 დადის... ცოტა არ იყოს, ეს არ უხდება ჩემს დღე-
 ვანდელ ნეტარებას და მინდა კი, რომ სრული ბედნიერი
 ვიყო... გენაცვათ, გამხიარულდით, ზატარა ნუკას უნდა
 სიამოვნება იკემოს, მაგრამ არ შეუძლია, ვიდრე თავის
 გარშემო ვისმე ხედავს დაღონებულს... გვეურებათ თუ არა?!
 თქვენი ჭირბიძეთ, გამხიარულდით; რა არის, ეს თხოვნა აძი-
 სრულეთ. განა ჩემი ბრალია, რომ გული ძერხის, თუკი
 მინდა სიამოვნება!..

«ჰო, ჰო, ბედნიერი ვარ... აი, რითი: ჯერ ეს ერთი,
 დღეს ჩემი საყვარელი ძანის დადგა, რა კარგი საამო,
 ლამაზი თევა!.. ღმერთმანი, რომ შეიძლებოდეს გადავეხვეო-
 დი და მაგრად ჩაუკოცნიდი იმას მშვენიერს თვალებსა...
 ოღონდაც, რამდენს სიკეთეს დასთესს სოლმე ჩვენსედ, რა
 მოწყალეა!.. განა დამავიწყდება წარსული სამთარი, რა

წვალებით გავატარეთ მე და დედახემმა... კიწაწი შემა არა გვექონდა, კაცი არა ვინ არის ჩვენს სახლში და, აბა, ვინ მოგვიტანდა!.. ძაღლის გულისნათვის ხან ერთი მესობელი შეგვიყვანდა თავისთან და გაგვათობდა, ხან მეორე... და-მე კი არსადა ვდგებოდით და ვკანკალებდით გაყინულ ქონში. ლოგინიც არ გვივარგოდა. ერთი ჰაწია დაგლეჯილი ლეიბი და საბანი ძლივსა გუფარავდა; მაგრამ ჩვენი გათობა კი არ შეეძლოთ. მოუჭერდი კბილებს ერთმანეთსა, გალურჯებულ, გაყინულ ხელს ჩაუღებდი ხოლმე დედახემს უბეში და ისე მივეკროდი მაგრამ... შევეხებოდი თუარა მძობელ გულს, მაშინვე რაღაც სითბო დამივლიდა და მთელს სხეულში და ჩამემინებოდა...

«ოხ, რა ტკბილია დედის გული, რა ტკბილია!.. ვენაცვალე იმას... როგორც იყო გავატარეთ ზამთარი, აზრილმა გაათბო ჩვენი გაყინული ძვლები და მანამა ხომ სინარული მოგვიტანა; კარში გამოუდით, დედახემი ჩვეულები-სამებრ გაიძალა წელში, დაიწყო მუშაობა, მეც რაც კი შემძლია ხელს ვატან... ბარე თორმეტი ბატი გავსარდე. ისეთი თეთრები არიან, როგორც ბაძბის ქულა, დიდრონები. როდესაც დამინახავენ, ბაჯბაჯით წამოვლენ, განსარებულები შემომეხვევიან კარსა და შემომეყინებენ.. იციან რომ მათთვის სიკეთე მინდა და ვუყვარვარ.. არც მე მძულან ისინი, ერთ ერთი რომ მომიკლას ვინმემ დედა არ მომიკვდებო დაუჯდები და მთელი დღე ვიტირებ, სულ თვალებს დავითხრი. ამაგი ძალიან საყვარელი ყოფილა... ზურის გამოცხობაშიაც ვძველი დედახემს, გუნდებს მივუხიდავ ხოლმე თონესთან, ერთი ჰატარა წაღუნა, მაქვს იმი-

თი ფიქსსაც დაუჭრი.. რა ვქნა, ბარე ბეგრი არა შეძილია რა, მაგრამ ცოტათი მანც ვეფარები საქემი...

როდის გათენდება ისეთი დღე, რომ დედაჩემმა განისა-
 როს და დანსვენოს!.. მეტის მეტი ჯაფისაგან ავადყოფო-
 ბა დაიწყო ამ ბოლოს დროს, ან რა ჰქნას, რომ არ იმუ-
 შავოს!.. სომ შიშვლები და მშივრები დავისოცენით!.. დღეს
 სწორედ ჩემი დაბადების დღეა.. დედამ მითხრა, თოთხმე-
 ტის წლისა შესრულდიო. ოხ, როდის იქნება, ერთი სა-
 მად გადაუხადო მშობელს ამაგი. «შენ რომ არა შეავდე,
 წავალ გადავარდები სადმეო», ხშირად მეუბნება, «შენა ხარ
 ჩემი სიცოცხლეო»... შენ კენაცვალე, ჩემო დედილო, შენა,
 რომ აგრე ვიყვარვარ!.. ოღონდ კი შენ კარვადა მევანდე
 და თავს განაცვალე... ჩემმა სიკედილმა რომ გაჭირვები-
 დან დაგისნას და უებარი წამალი მოგიტანოს, იესოს
 კეფიცები, თავს არ დაუხოვავ. ვენაცვალე იესოსა. რა
 გულკეთილი ყოფილა. შარშან დედა ჩემი ძალიან ავად
 გაძინდა, ცოტა გაწედა კინაღამ ხელიდან არ გამოძეცა...
 ჯაფისაგან მე თვითონ არ ვიცოდი რა მომდიოდა, თავ-
 ვის მოკვლა დავაზირე. ოღონდაც, დემრთსა ვთხოვ, ერთს
 დღესაც ნუ მცოცხლებს, თუ მშობელი არ მეყოლება...
 გული გამოუთქმელად მეტანჯებოდა, რომ მისი შველა ვერ
 შეძმლო. მეზობლები ძალიან გვანატრონობდენ, თითო მათ-
 განი არ მოძორებია დედას, სანამ სრულებით კარვად არ
 განდა. რაღაც წამლები ასვეს, თავიანთს ქვეშაგებში ჩა-
 წვინეს და სულ ოფლი ადინეს.. მე რაღას ვაკეთებდი იმ
 დროს!.. დაჩოქილი ვიყავი და გულხელ დაკრეფილი შევ-
 თხოვდი იესოს, რომ ნუცანათვის გადმოვხედან და ეჩუქე-

ბინა საყვარელი მშობელი დედა. ძალის ძალბთი თუ შე-
მაჭმევედენ ჰურს, თორემ არც კი მასსოვდა.. გუნებას გადა-
ვიწეებული ჰქონდა ყოველისფერი.. ღმერთო, განა შემი-
ძლიან წარმოვსთქვა ის ტანჯვა, რაც მაშინ გამოვიარე?!
შიმშილმა, სიშიშველემ და მწარე ნაღველმა დაამაბუნა ჩემი
ნორჩი ბუნება და კინაღამ თანაც გადამიტანა...

II

ერთს ღამეს, როდესაც შეწუხებული დედაჩემი სიკუ-
დილს ებრძოდა, მე თავით ვუჯექი ჩვეულებისამებრ და
ძალ-ძალ წყალს ვაწვდიდი, მაგრამ ბოლოს სისუსტემა ძმლია,
თავი ვეღარ შევიმაგრე, მივწექი იქვე და ჩამეძინა. სისძარ-
შიაც ვნახე ავადყოფი დედა, რომლის გულისთვისაც ხელ
განჯრობილი შევღაღადებდი უფალსა. აგერა, ჩვენმა ქონის
კარებმა გაიჭრიალა, შემოვიდა ვიღაც ძაღალი კაცი, რო-
მელსაც გვერდიდან სუფხუფით გადმოსდიოდა სისხლი,
ფეხებამდის გრძელი წამოსასხმელი ესხა, წელამდის სცემ-
და გაშლილი შავი თმა. თავისი მშვენიერი სახე ჩემსკენ
მოემართა, ღვთიური თვალები თითქოს გულში მწვდებო-
დენ და მიღვიძებდენ რაღაც იმედს.. აგერა მოვიდა, დად-
გა ჩემ წინ და ზირჯვარი გადამწერა; მაგრამ სმა კი არ
ამოუღია.. მე მივხვდი, რომ ეს იყო იესო, რომელიც
არა ერთხელ მინახავს საუღარში და რომლისათვისაც არა
ერთხელ შემიჩვილია ცრემლების ღვრით ჩემი ჭირი და
ვარამი.. დავემხე მის წინ და რამდენსამე ხანს ისე გაწა-
მებული ვიყავი... ბოლოს ავიღე თავი და შევხედე იესოს,
რომელიც უძრავად განაგრძობდა დგომას...

— იესო, შეგძახე მე განწირულებით შენ ლამაზ თვალებს ვენაცვალე, მახუქე დედა, ნუ წამართმევ, მიშველე, ხომ იცი, ამის მეტი ჰატრონი არავინ გაძახნია, ეს რომ წამართვა, მე ვინღა მანუგეშოს?.. შენი მუხლების ჭირიძე, იესო, მახუქე! შევევედრე და მუხლზე მოვეხვიე.

— შესდექი, ბავშვო!.. დაილანარაკა მან. ამ სმადი ისატებოდან ბრძანება შერეული ალერსითან ერთად...

მაშინათვე ჩამოვეხსენი იმის მუხლებს და ხელ გასწვრობილი შევაცვიცე მავადრებელი თვალები სახეში.. იმან გაიღიმა, ალერსით დამისვა თავსედ ხელი და წინარად წარმოხტევა:

— ვხედავ, ბავშვო, რა რიგად იტანჯები მშობლისათვის, ბარაქალა!.. მაგისი სამაგიერო მიიღე ჩემგან... მთხოვე, რაც გინდოდეს, იმისი ამსრულებელი ვარ...

— დედა მახუქე, შეგძახე კიდევ და დაუკოცნე ხელები.

— ძარტო ეგ?.. ნუთუ არ გინდა, რომ სიღარბე თავიდან ჩამოგეხსნას, რატომ მაგასედ კი არა მთხოვ?!

— არა, არა, შენი ჭირიძე, ბევრის თხოვნით არ შეგავწუხებ.. ეგ შენი ნებაა, თუნდა ეს მონძებიც არა შეინდეს, ოღონდ კი დედა მოძირჩებოდეს.. მშობელთან უმდიდრესი ვარ, უბედნიერესი!.. დაქინებით გავიმახლოდი და თანაც მსურვალედ ვუკოცნიდი ხელებს.

იესოს თვალებში ცრემლი მოერია, დაინარა და იმანაც მაკოცა. მეზე ამოიღო ბისის ერთი დიდი ტოტი და მომცა.

— აჰა, შვილო, ჩემი სახუქარო, მე ვიქმნები შენი მუხრაველი.. თავის დროზედ მოგიკითხავ.. იქ ჩემთან იზოვნა

ნეტარებასა.. შენ გვარ ადამიანს არ შეუძლია აქ ბედნიერად იყოს, დედა მოგიჩვენებ, მაგრამ მანც ბევრს ტანჯვას გამოივლი. როდესაც კაცი თავის სიცოცხლეს, გულს სხვასა სწირავს, მაშინ ზეცაში მოიპოვებს ბედნიერებას.

იესომ ერთი კიდევ გადამწერა ჰირჯვარი და წინარად გასწია კარებისაკენ. დაძინანა მისი მოძორება, ძალიან დაძინანა და ტირილი დავიწეე.. ამ დროს შეძომესმა ნაცუნობი კენესა, საჩქაროდ თვალები ღია დამჩნა დედახემს ოფლი სდიოდა, მოუსვენრად იყო და ძაღმაღ კენესოდა. ჩვენი მესობელი ქალი გვერდზე უჯდა..

ოხ, სიზმარი ყოფილა! რად გამოძევიდა, რად? - გავიფიქრე ჩემს გულში და წამოვჯექი დაღონებული.. იესოს სიტყვები ასრულდენ; დედახედი მომიჩნა, მაგრამ სიღარბებმ მეტის მეტად შეგვაწუსა და უკიდურეს მდგომარეობაში ჩავკვავდო.

III

თუძცა ჩემი ცხოვრება ასეთია, მაგრამ დღეს მანც ბედნიერი ვარ.. კიდევ ვიმეორებ, ეს სულ მაისის ბრალია. როცა ეს თვე დადგება ხოლმე, გულდი სინამოფნებით დამიწეებს ძვერას, რადგანაც ვიცი რა აჭრელებულ ძვირფასს სუფრას მიძხადებ. არა ჰგავს ზამთარს რომ ყინვისკან დახეთქილი ფეხები ხმელ დედამიწაზედ დამადგმევინოს და კბილი კბილზედ მაცემინოს. სულაც არა, ფეხქვემ მიძლის ძწვანე ხავერდს და მასზედ რბილად მიჯღივარ.. აი, მეც დღეს მაისსავით მორთული ვარ.. ფეხებზედ მაცვია ახალი კაწკაწი ბათინკები, ეს წეეულები როცა კი დავდივარ სულ ძღერინან.. მეც განკვებ, მაგრამ

ვადგამ ფეხებს, დეე, მთელმა ხალხმა, ქვეყანამ გაიგოს, რომ ნუცა ეღირსა ახალს ბათინკებს.. ახლა კაბა ნახეთ, კაბა როგორია!.. ლამაზი წითელი შალისა, გარს ორ ზონად აწმია უგლია, ისეთი ვარ, დედა არ მომიკვდება, რომ მგონი, ბატონიანთ ქალიც არ იყოს ასე გამოკანკალული. ეს ტანისამოსი დღეს მოულოდნელად მივიღე დილას ადრიანს, როცა ჯერ კიდევ მეძინა. აი თვალები ავახილე, ჩემ წინა დგას დედა, რომელსაც სახე სინარულით უღიმის, ხელში უჭირავს ესენი, რომლებშიაც ესლბ გამოწვეული განლაგარ.

— ადე, შვილო, ნუციკო, დმერთმა მრავალი დღევანდელი დღე კავითენოს, ბედნიერი ქალი გამოკიეგანოს, შენი დაბადების დღეა, ადე, შვილო, აგერა ჩაიცვი ესენი და შენი ტოლი გოგოები დაჭატიეე.

ამ სიტყვებით ჩამოცნა დედა ჩემმა, აბა ქვეშაგებში რაღა დამაყენებდა, წამოვარდი საჩქაროდ განარებული და შემოვესვიე ეელზე ჩემს საეარელს მშობელს.

— დედა, დედა, ვინ მოცნა ეგენი?! ვინა, კენაცვალე?.. იქნებ იესომ გამომიგზავნა, ჭა?.. შენა, შენთვის კი არა არის რა?.. აბა, მახეეე?.. აღტაცებით ვეკითხებოდი.

— ჭო, შვილო, იმისი გამოგზავნილია, აბა, მამ ვინ მოგვცემდა.

— მოდი, დედა, არ დაგატიეე გოგოებსა.. წამოვიდასე ცოტა ფიქრს შემდეგ.

— რატომ?

— იმ რავიცი...

— მანცა?!

— რომ არა გვაქვს რა, აბა, რა უნდა ვაჭამო?!

დავუბატე დაღონებულმა. დედაჩემმა გაიღიმა და მითხრა:

—ღმერთია მოწვალე, წადი, კიდობანი გააღე, იქ ერთი ბოთლი ღვინოა, მოხარშული ცივი ღვინოა, კოჭბით მაწონი და ქაღები. გეოფათ კიდევ. აქ ჩემი ალტაცება გაორკეცდა.—წადი, გაიხარე, ითამაშე, გენაცვალოს ღვინო.. დაუმტა მან და გაბრუნდა.

თუმცა თვითონ არ მეუბნება საიდან იშოვნა ეგელა ეს, მაგრამ მე კი მიმხვდარი ვარ... უთუოდ ზურის ცხობაში აღებული ფული შეგროვებ და დღეს იმითი გამბებდნიერა.. ღმერთო, შენ მაღლს ნუ მომაკლებ! ამ საათში მივდივარ, გესმით, წვეულებას უნდა გავმართო, ბუნიკას ავაწიკვიკებ საყვარლად და მეც ისე დავტრიალდები, როგორც ჯარა!.. ასეთი იშვიათი რამ არ იყოს ამისთანა დღე ჩემთვისა, ახლა სომ დიდი ბედნიერიც არ ვიქნებოდე.

ანასტასია ერისთავი.

მერა და კრუსი

(ხალხური ლექსი თ. რაზიკაშვილსაგან ჩაწერილი)

კრამ წაიღო წიწილა,
 კრუსმა ვერ უყო ჩხუბია.
 თუ მე ეს შენ შეგარჩინე.
 ჩემი სილაშქრე ცუდია.
 თავს დაიხურა ჩახანი,
 ვით რომ ბოხონი ქუდია,
 წელს შემოირტყა ხანჯალი,
 ხელში აიღო შუბია.
 ზევიდან მერა მოვიდა,
 ძირს გაიძარტა ჩხუბია.
 კრუსმა სცა სძალი ფრანგული,
 წავიდა სისხლის გუბია.
 იხმარეს შუბი და ფარი,
 ლახტების ტაკცა ტკუცია.
 მერამ სთქვა: წავსდი სილაღით,
 თვალი შემექნა ბრუდია;
 მთას დამრჩენ წვრილი ობლები,
 ინით ნალები ბუდია.
 ისინი დაიხდებიან,
 იმათი კანჭიც ბრუდია!

დაჯილდოებული «ფაქიზა»

აქიზა“ სწორედ ღირსი იყო ამ სახელისა, რადგან ამისთანა სუფთა და კარგი ჯიშის ღორი არა თუ არც ერთ სოფელში არ მოიპოვებოდა, ახლო-მახლო მაზრებშიაც იშვიათი რამ იყო. დიდი, სუქანი, თეთრად გადაპენტილი, ყველასთვის თითოთი საჩვენებელი გამხდარიყო თავის სოფელში. ყველა იმის ქება-დიდებაში იყო, ისე რომ ფაქიზას საქმე გაუჭირეს, თავი მოაბეზრეს ამოდენა ქებით.

ერთ დღით მისმა პატრონმა, ბატონმა კარლოსმა, განიძრახა თავის ღორის წაყენა ერთ დაბა სოფელში, სადაც სადღესასწაულოდ გამართული იყო ყოველწლიური საქონლის გამოფენა. მოჰყვა თავის ფაქიზას გასუფთავებას და ფხეკას ისე, რომ საბრალო ღორს თავი აწყველინა. ბატონ კარლოს თავში ერთი აზრი უტრიალებდა და, აბა, ფაქიზა რას მიუხედებოდა.

ბაზარში მთელი დღე ფაქიზას სინჯავდენ, აქებდენ, აღტაცებაში მოდიოდენ, წამ-და უწუმ ხელებს უსვაძდენ, ისე რომ ღორი თავისებურად ნებიერად ვეღარ გაწოლილიყო და მოუთმენლად მოელოდა დაღამებას, მობეზრდა ამოდენი ღრიანცელი, ბოლოს ეს ამბავი იმითი გათაედა, რომ ფაქიზას ჩამოჰკიდეს ცისფერ ლენტეხედ მედალი. *)

ეს ჯილდო ფაქიზას თვალში არ მოუვიდა, ერთ კალათა მქავე ვაშლს ათას ამ მედალს ამგობინებდა, მაგრამ კარლოსი და მისი სახლობა აღტაცებაში იყო. მთელი გზა სიხარულით აღარ იცოდენ რა ექნათ. ყველა გამეფელ-გამომეფელს ახარებდენ.

*) შემოდებულია სხვა ქვეყნებში და ამ ბოლოს დროს ჩვენშიაცა, რომ გამოფენას გაართავენ და ვისაც უფრო კაი ჯიშის საქონელი ეყოლება იმას ჯილდოს აძლევენ.

— იცით, რომ ჩვენი ღორი ყველაზედ კარგი გამოდგა და ჯილდო მიიღო.

მართალია, ფაქიზამ გამოფენაზე ყველა ღორებს აჯობა. მაგრამ ამითი სულაც არ გამოიღო თავი და ისევ ისე მორცხვი დაბრუნდა შინ.

ფაქიზა საღორეში არა ჰყავდათ. პატრონმა ამას ცალკე ბინა გაუჩინა. ბელელთან თავლა ჰქონდათ ცხენისათვის და იქ დააბინავეს თავიანთი ფაქიზა. თავლა იყო მშრალი, სუფთა და ფართო. ყველამ, ვინც იცოდა ფაქიზას ღირსება, ამბობდა, რომ ფაქიზა სწორედ ღირსია ამისთანა კარგი სადგომისა. თითონ ის კი გაიყურებოდა სინარბით მინდვრისკენ, სადაც მაღალი და ხშირი ბალახი ბლომით ეგულებოდა...

კარლოსმა დიდის ამბით მოაყენა თავისი ურემი ბელელთან, უფრო დიდი ამბით გადმოსევს ფაქიზა და შეიყვანეს თავის სადგომში. კარი ჯერ ღია იყო. იქიდან მოჩანდა შვენიერი, მობიბინე მწვანე ბალახი. შეხედა ღორმა ამ მინდორს ჯერ ერთი თვალით, მერე მეორე თვალის დააშტერა. მისი ჭკუით იქ უფრო კარგი უნდა ყოფილიყო, ჰაერი ბლომით და ადგილიც ფართო იყო. ფაქიზას თავისუფლების საღერღელი აეშალა და ერთ წამს თოკი გაწყვიტა, ხელიდან დაუსხლტა პატრონს და გაიქცა მინდვრისკენ.

გარბის ჩვენი ფაქიზა და უკანაც არ იხედება, კაი მანძილი რომ გაირბინა, შედგა, ამოარჩია მაღალი, ხშირი და რბილი ბალახი და ისე გაწევა, რომ კაცი თვალს ვერ მოჰკრავდა.

— ღმერთო, ახლა რაღა გვეშველება! შეჰყვირა კარლოსის ცოლმა და ხელები ალაპყრა ზეცისკენ.

— რა უნდა გვეშველოს! არაფერი. უპასუხა ქმარმა.

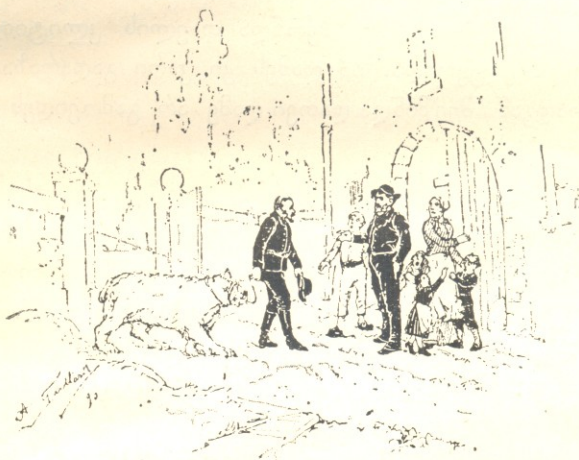
— შინ როგორ შემოვიყვანოთ?

— როცა მოინდომებს, თითონ შემოვა, არა უშავს რა, კკუიანი ღორია, არ ღიკარგება.

— მოდი ხელში ავიყვანოთ და ისე შემოვიყვანოთ, განა არ იქნება?

— რას ამბობ, დედაკაცო, იმის აყვანას როგორ შევიძლებთ! განა იქნება კაცი მაგ ღონის პატრონი. ისეთი მძიმეა, რომ ზარბაზნის დაძვრა უფრო ადვილი იქნება.

ამ ღროს ამათ ეზოში შემოვიდა ვილცა. ცოლ-ქმარი დააცქერდა და იცნეს ბაზარში ნახული კაცი, რომელსაც თან დაჰყავდა დათვი.

ყმაწვილებმა დასცეს კიჲინა.

— მამავ, მამავ, კაცმა მოიყვანა მოთამაშე დათვი.—და თან შიშით დედის კაბის უკან იმალებოდნ.

— ნება მიბოძეთ, ბატონებო, ამაღამ თავი შევაფარო თქვენთან მე და ჩემმა დათვმა.

— თქვენთვის კი ადვილია ბინის შოვნა, მაგრამ დათვს რაღა ეუყო, სად დაუბინავო, არ ვიცი!

— მაგ საშინელ დათვს სახლში ნუ შემოაუშვებთ, ყვიროდნ ბავშვები.

— ნუ გეშინიათ, ყმაწვილებო, ჩემი დათვი ხელზედ შეჩვეული მყავს, კაცივით გაწერთნილია, არავის არაფერს დაუშავებს; ერთი პატარა კუთხე სადმე ამას ეყოფა.

— თუ კი ჩვენ ფაქიზას მოსწონს ცას ქვეშ ძილი, მოდი იმისი ბინა ამაღამ დათეს დაუთმოთ, სთქვა კარლოსის უფროსმა შეილმა.

— მართალს ამბობ, შეილო, საბრალო დათვი დაღალულია მთელი დღე ბაზარში ცეკვითა. წამოიყვანე ფაქიზას სადგომში, იქ ფართო ადგილია და კარგათ დაეაბინავენბთ.

დათვი წაიყვანეს ფაქიზას სადგომში და თითონ მოუსხდენ ვახშამს. დათვის პატრონი აქებდა თავის დათეს და დაჰპირდა ყმაწვილებს, რომ ხვალ ვათამაშებ დათესაო. კარლოსიც მთელი ვახშამი თავის ფაქიზას ქებაში იყო და უამბებდა, ყველა ლორებს რომ ამისი ფაქიზა ამჯობინეს და დააჯილდოეს და ყველას რომ იმაზედ თვალი დარჩათ.

კარლოსს ჩვეულებათ არა ჰქონდა თავლის კლიტით დაკეტა, მარტო ურდულს გაუყრიდა. იმ ღამეს კი კარი გადარაზა და კლიტე დაადვა, რადგან შეეშინდა დათვი ღამე არ გამოვიდეს და საქონელი არ გააფუჭოს.

როდესაც დათვი მარტო დარჩა, დაიწყო თავისი სადგომის დათვალიერება, ჯერ მივიდა კარებთან, დაკეტილი დაუხედა; მერე ყველა კუთხეები დაათვალიერა. ერთ მხარეს სანათური იყო, მივიდა ახლოს, მაგრამ ვერ მისწვდა, ან რას ნახავდა ღამეში. ბოლოს ყველას ძილი ამჯობინა. დაღალული იყო და მძიმედ ჩაიძინა, მაგრამ მაინც ძილში გაიგო, რომ ვილასაც უნდოდა კარის გაღება და შემოესმა:

— გრიგოლ, კარებს კლიტე ადევს.

— რა ვუყოთ, ფანჯრიდან გადავიდეთ, უპასუხა მეორემ.

— კარგი იქნება, სთქვა მესამემ, ოღონდ ჩუმაღ, ღორმა არ დაიღრუტუნოს, თორემ დავიღუპებით.

ამ სამ კაცს ბაზარში პირობა შეეკრათ და განეძრახათ ფაქიზას მოპარვა, ის კი არ იცოდენ, რომ ღორს თავისუფლათ მინდორში ეძინა; არც კედლები, არც კარი და არც კლიტე იმას არ იფარავდა.

დათეს ახლა სანათურისაკენ შემოესმა ხმაურობა.

— ჩემად, სთქვა ერთ-ერთმა, ჯერ მე ავცოცდები, როცა ჩავალ თავლაში, თქვენც თითო-თითოდ ამოდით, ხმაურობა არ იყოს, თორემ წახდება ჩვენი საქმე

დათემა ნახა, რომ სანათურიდან თითო-თითოდ ვილაცები ჩამოდიან, მიიწია კუთხეში და უკანა ფეხებზედ დადგა.

— ის აქეთ უნდა იყოს, გესმის იმის ღრუტუნო.

— მეც ვატყობ, რომ აქეთ უნდა იყოს, მაგრამ ვერ მიპოვნია, სთქვა მეორემ ხელების ფათურით.

— ვერ გამიგია სად უნდა იყოს ეს დალოცვილი?

— მოიცა, ყური დაუგდოთ!

დათეი სულ გაკმენდილი იყო, ელოდა დროს, რომ მივარდეს თავის მტრებს.

— რა სიბნელეა, სთქვა გრიგოლმა. დათემა არ გაათავებინა ლაპარაკი, ისე საშინლად დაარტყა თავისი მძიმე ტოტი, რომ გრიგოლი იქვე გაიშოტა.

მერე მოდგა ჯერი მეორე ქურდზე. ისიც ისე მარჯვედ წააქცია მეორე მხარეს.

თავი ველარ შეიკავეს და ორივემ დაიყვირეს, თუმცა იცოდნენ, რომ ამ ხმაურობას უთუოდ ყველა გაიგებს.

— ეს რა ამბავია, გაიფიქრა მესამე ქურდმა, მაგრამ ამავე დროს ორი მძლავრი დათეის ტოტი დაეცა ამასაცა.

— მიშველეთ, მიშველეთ, დაიყვირა ამან სხვებზედ უფრო მაღალი ხმით.

„ეს ღორი კი არა, დათეი ყოფილა!“

ამ ქურდს თავის დღეში მართალი არ ეთქვა, მაგრამ ახლა კი არა სტყუოდა. უთუოდ აქამდის ამას არც არაინ ჩაჰკვრია ასე ძალუმად გულში, როგორც ახლა დათეი, და როგორ არ დაიყვირებდა.

ისეთი ხმაურობა ატყდა, რომ არ შეიძლებოდა, სახლში არ გაეგოთ. ჯერ პირველად ორმა ქურდმა რომ დაიყვირეს კარლოსიც და

დათვის პატრონიც, თუმცა ღრმა ძილში იყვენ, მაშინვე წამოხტენ, გადიცვენ ტანისამოსი და გასწიეს თავლისკენ. ამათ უკან მოჰყვა კარლოსის ცოლი პატარა ქალით, რომელთაც ეჭირათ სანთლები. ვაჟმაც საჩქაროდ ჩამოხსნა კედლიდან მამის თოფი და ისიც წამოვიდა.

— ჩემი დათვის მოპარვა სდომებიათ! სთქვა დათვის პატრონმა.

— არა, უთუოდ ჩემი ღორის მოპარვას დააპირებდენ, ეგონებოდათ, რომ მანდ ეძინებოდა.

— რაც იყო, იყო, აეჩქარდეთ, თორემ ქურდებს ცოცხალს ვეღარა ენახაეთ. ჩემი ბრალი არ იქნება დათემა რომ რამე აუტეხოსთ იმათ, კაცის დარჩობა არაფრად უღირს.

საჩქაროდ მივიდენ ყველანი თავლის კარებთან, გააღეს კარები და საშინელი სანახავი წარმოუდგათ თვალწინ.

დათვი ისევ კუთხეში იდგა, მოგებლუჯნა მესამე ქურდი და არჩობდა. მისი წივილ-კივილი ზეცას ადიოდა. დანარჩენი ორი ქურდი ისევ ძირს ეყარენ გაშოტილი. ერთს ხელი მიეღო ყურზედ, მეორეს ლოყაზედ და სისხლში ცურავდენ.

— ეს რა ამბავია, დაიძახა კარლოსმა.

კარლოსის ცოლი ისე აღელვებული იყო, რომ პირი დაალო და ვერაფერს ამბობდა.

შვილმა კი შეჰყვირა:

— ეს სამი კაცი მენიშნებიან. გახსოვს, მამავ, ბაზარში უკან რომ დაგედევდენ და სულ ჩვენი ფაქიზას ქებაში იყვენ. უთუოდ იმის მოსაპარავად მოსულან!

კარლოსიც დაეთანხმა შვილს. ამავე ღროს დათვის პატრონიც დილობდა ქურდი გამოეხსნა დათვის კლანჭებიდან და აღერსით ეუბნებოდა:

დაჯილდოებული ფაქისა

— ნუ, ჩემო დათუნაე, შენ როგორ გაგიბედავდენ ხელის ხლებასა, არ ეგონათ, რომ შენა ხარ მანდა.

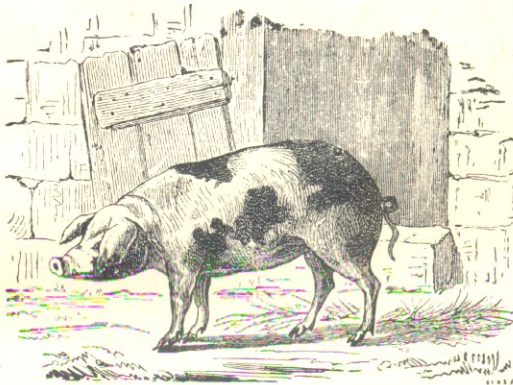
— გასწით ახლავე, დამეკარგეთ, თვალით აღარ მეჩვენოთ, უთხრა კარლოსმა ქურდებს. ახლა რაკი დათემა დავსაჯათ, ისიც გეყოფათ, თორემ არ შეგარჩენდით. აბა, თუ როდისმე გავიგე კიდევ, რომ სადმე გიქურდნიათ, მაშინ სეირს გიჩვენებთ.

ქურდები შერცხვენილნი, რის ვაივავლახით წამოვიდენ. ორს ამხანაგს მიჰყავდათ მესამე და ძლივ ძლივობით გავიდენ შარა გზაზედ, თენდებოდა. იქ მოესმათ ღორის ღრუტუნი. მიიხედეს და ნახეს ფაქისა, რომელიც მინდორში თავისუფლათ დასეირნობდა.

— ვაი, დედაო, თურმე აკი აქ ყოფილა ჯილდო-მიღებული ღორი! სთქვა ერთმა ქურდთაგანმა, — რა ადვილი ყოფილა ამის ხელში ჩაგდება და ჩვენ კინალამ თავი წაუადეთ.

— ღმერთმა დაგვიფაროს ამიერიდან ამისთანა საქმისაგან. დღეს დიდ განსაცდელს გადავრჩით. — სთქვეს სხვებმა და გულამოსკენით წავიდენ თავიანთ ბინაზედ.

ან. თ—წ—სა.

შაშვი

აშუმა სთქვა: თუმცა ზამთარი
 მე ვერას მაკლებს სრულად,
 მაინც კი გული რაღასაც
 გლოვობს ჩემს უნებურად.

და გასაფხულზედ, როდესაც
 ბუნება აბიბინდება,
 ცა რომ დაიწეებს სიცილსა,
 როცა მსე ამობრწყინდება,

ფროსსა ვშლი, სევდა მძორდება,
 გული ძეგსება ღხენითა,
 ზამთარში დამუნჯებული
 ჟინს ახლა ვიკლავ სტვენითა.

მიყვარს სრულ-თავისუფლებით
 ფრენა კიდიდან კიდესა,
 გალობა დილა საღამოს,
 რომ არცინ დამიძლიდესა.

ხან უურისგდება ამაყად,
 მუსა რომ მორთავს შრიალსა,
 მაღალი კლდიდან ჩანჩქერი
 ძირს რომ დაიწეებს ჩქრიალსა,

მოვარე რომ ნაზად აძოვა
 და გადმოხედავს ენასა...
 ტვის ზირად გაბმულ ბარდებში
 შვილებს რომ ვეტყვი ნანასა!...

არ ვეძებ მდიდრულ ცხოვრებას
 იქ, სადაც ნაზი იაა,
 სადაც გაშლილი ვარდივით
 გული სულ მუდამ ღიაა,

სადაც ბრწყინავს გვირგვინი
 ზურმუხტად გასაფხულისა;
 იქ, სადაც სულის სიმშვიდეს
 მოხდევს სილამე გულისა.

მერცხალა

ფ ე ს ვ ე ბ ი

უგემინია, არა ვართ გველები, ამ მაღალს მთაზე გველს რა უნდა? ტყუილად შეჰკრთი, ჩვენ კაცს არაფერს ვაწებებთ, არ მოვსწამლავთ. გარედან რომ დაჰმუჭნილი ხმელი ტყავი გვაკრავს, იმან შეგაზინა? ერთს დროს ჩვენ სხვა ფერი და იერი გვედო, დრომ, ჟამთა-ვითარებამ შეგვიცვალა სახე და ახლა მწყემსი. წამოგვაწყდება ზედ, თუ მონადირე, უნდა შეკრთეს, მანამ ახლოს გენახავს! სანამ შეიგნებს, რომ ჩვენ ერთის მუხის ხმელი ფესვები ვართ და სხვა არა-რა. ერთს დროს ჩვენ უზარ-მაზარს მუხას ვკვებდით, საზრდოს ვაწვდიდით, ძუძუს ვაწოვებდით. ჩვენის ოფლით, ჩვენი ღვაწლით მუხა თავ-მოაწონედ ყელ-ყელობდა, ჩვენც ამითი მოგვწონდა¹ თავი, რომ ლამაზი, გულ-შეუღრეკელი, ამაყი შვილი გაეზარდეთ.

— თქვენ და თქვენს მუხას მოგინდათ ჩემი ძალ-ღონე, ჩემი ამაგიო, ბევრჯელ უთქვამს ჩვენთვის ღვინა-მიწას; მაგრამ ჩვენ მაინც ყელის წვეით მუხლ-მოდრეკილნი გამოვსთხოვდით ხოლმე საზრდოს ჩვენის საყვარლის შვილისათვის, მის გულისათვის ღლე და ღაბე გასწორებული გვეწონდა. საზრდო არ დაეაკლოთ, ვეცადოთო—ერთ-მანეთს ამ სიტყვებით ვამხნეებდით. დაისვენე ღვინა-მიწავ, დაისვენე, ჩვენ ახლა შენ აღარ შეგაწუხებთ, ვისთვისაც გეფერებოდით და გეხვეწებოდით ის აღარა გეყავს, ჩვენცა ეხმებით, ხმელსა და მკვდარს საზრდო რალად უნდა? კაცმა, შეუბრალებელმა ადამიანმა, მოგვიკლა გული, მოგვიკლა შვილი და დაგეტოვა თვალ-ცრემლიანი, ადგა ცულით, დაუწყო ჭრა, იმას არ ესმოდა ჩვენი და ჩვენი შვილის კენესა, ცუტს რომ გვეცემენ ჩვენ ეკენესით და თქვენ კი კაცნი ამას „რაკუნს“ ეძახით, გადმოგვდის სისხლი და თქვენ ჩვენს სისხლს „ხის წვენს“ უწოდებთ... განა რომ ხელს არ გამოვიღებთ, პირს არავის ვაკაწრით, არა ვლანძღავთ, წასულს არ მივღვეთ და

მოსულს მრისხანე სახით არ ვუხვდებით, იმიტომ არაფერს ვგრძნობთ?! „ჭუხას ეჭრო, — კაცი თავის ამხანაგს ეძახდა, ვითომ და არაფერიო, იგი ვერა ხედავდა, თუ ჩვენ მაშინ ჩუმად მიწაში ცრემლსა ვღვრიდით, რომ ჩვენმა ცოდვა-ბრალმა დედა მიწაც აატირა: „საწყლებოვო, ბუზღუნებდა ისიც, რისთვის, ვისთვის იწვალეთ, ან მე ვისთვის ეწვალობ, ვინ არის მადლობის მთქმელო!..

თუმცა დედამიწა ამას ამბობდა, მაგრამ იმავე დროს წინ წამოწვილილს, შორიდან წამოზრდილს წიფლის, არყის და ვერხვის ფესვებს უდებდა საგზალს... უარს ვერავის ეტყვის ეს ღვთისაგან კურთხეული, ყველას დედაა, ყველაზედ ის ზრუნავს, ყველა იმის ზურგსა ჰკიდია. იკურთხოს შენი ძუძუ, ჩვენო დედავ, ჩვენო გამზრდელო, ჩვენო ძუძუს მაწოვებელო!

მაგრამ რა ჰქმნას საბრალომ, ამასაც ბედმა უმტყუნა. გუშინ და დღეს ჩვენ ბევრი ვიტყრეთ, გვენანება იმ ადგილის გაშორება, საცა დავიბადენით, ავიზარდენით, სადაც სიცოცხლე ვიგრძნეთ. ვინ იცის, რა მოგველის დღითი-დღე ჩვენი ბინა ინგრევა, იშლება, ფლატე კეთდება და ჩვენ უსახურაოვანი ვრჩებით, ტიტველნი და მშიერნი, ბოლოს მოვწყდებით და წავალთ თავქვე. ჩავეშვებით უღრანს ხევში. ვინ იცის, იქ რა მოგველის? ვინ იცის, იქ რა ნიადაგი დაგვიხვდება, — დავიხოცებით სრულიად, თუ კიდეც მიწა დაგვეუარავს და გაგვიჩენს საზრდოს?! ვინ იცის, იქნება გიჟმაჟმა მდინარემ გაგვრიყოს სადმე უდაბურს ადგილას და მწვავე შხის სხივებმა დაგვაჰკნოს, გაგვახმოს, გააქროს ჩვენი ხსენება!

ღმერთო, ნუ დაგვკარგავ! ბედო, ნუ გვიმტყუნებ, დედამიწავ, კიდეც გაგვიჩინე ბინა, სიცოცხლე და შრომა გვეწყურია, გვინდა კიდეც ვიშრომოთ, ეგები კიდეც გავზარდოთ ჩვენს ფესვებზე შვილი, ეგები კიდეც ვიგრძნოთ სიხარული. ბუნების ძალნო, შეიწყნარეთ საბრალო ფესვების მუდარა!

ვაჟა-ფშაველა

მელა და მაცვალი

(ეზოპის იგაგი)

მართს მელას მონადირე
 გამოუდგა მონაკლავად,
 მელა მაცვლის ბუჩქში შეძვრს
 დასამალად, დასაფარად.

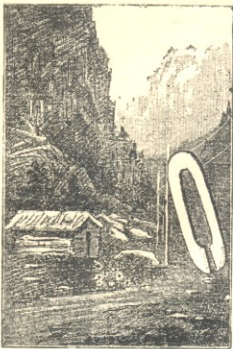
მაგრამ მელას, მაცვლის ეკალთ
 დაუხიეს სულ თავანირი,
 მელამა სთქვა: «უჭკუობით
 ვადვიკიდე თავზე ჭირი;
 შევეხიხნე ბოროტ მაცვალს,
 მსურდა თავი ვადმეჩინა,
 ვადარჩენის ნაცვლად ამან
 ესდენ სისხლი მადვრეყინა!
 ამოდენა სისხლის დაღვრა,
 არ შეეძლო მონადირეს,
 რომ დავეჭვრ!.. «ჭოი, ღმერთო,
 მაცვლის ეკალთ გამაკვირეს!..»

მ. ლ.

ზღაპარი სამ-კვერცხას ქალისა

(სოფ. ხელთუბანში ჩაწერილი თ. რაზიკაშვილის მიერ)

ყო და არა იყო რა, ღეთის უკეთესი რა იქნებოდა,
იყო ჩიტი მგალობელი,
ღმერთი ჩვენი მწყალობელი.

იყო ერთი ხელმწიფე; იმას ერთი ვაჟი ჰყავდა. ერთხელ ის ვაჟი თავის ტოლა ბიჭებთან კოჭაობდა. ამ დროს ერთი ქალი წყაროზედ მოვიდა კოკით. ხელმწიფის შეიღმა უთხრა ტოლებს: „რა სანაძლეო იყოს, იმ ქალს ის კოკა გაუუტეხოვო.“ მართლაც გაისროლა ქვა და გაუტეხა ქალს კოკა.—დაგწყველო, როგორ დაგწყველო, დედისერთა ხარო, მოსძახა ქალმა, და შენამც შეყრია სამკვერცხას ქალის სიყვარულიო. ის ვაჟი შინ რომ მივიდა, დედას უთხრა: „დედა, ერთი ძუძუ მამაწოვეო.“—არა, რალა დროს შენი ძუძუ არისო, უთხრა დედამ. შეილი არ მოეშვა. მოაწოვა. შეიღმა კბილი მოუჭირა ძუძუზედ, მითხარი, სამ-კვერცხას ქალი საით არისო. დედამ არ უთხრა, კიდევ მოუჭირა, მითხარიო. დედა არ ეუბნებოდა. შეიღმა კიდევ მოუჭირა, მერე ასწავლა: ცხრა მთას გადიელო, იქ ერთი მეკომური დგას, ის ერთს კვერცხს მოგცემს, იქიდან წახვალ; კიდევ გადიელო, იქაც ერთს კვერცხს მოგცემენ; ის მეკომური ვეტყვის: ეს ორი კვერცხი გატეხე, რომელიც მე მოგვეც და რომელიც ჩემზედ წინამაო. ეს ბიჭი წაიდა, იარა, იარა, გადიარა ცხრა მთა, იქ ერთი მეკომური იდგა. იმან ერთი კვერცხი მისცა. გადიარა კიდევ ცხრა მთა, იქაც კვერცხი მისცეს. გადიარა კიდევ ცხრა მთა, იქაც ერთი მეკომური იდგა, იმანაც ერთი კვერცხი მისცა და უთხრა: ეს ორი კვერცხი გატეხე და ეს მესამე შეინახეო. მივიდა ის ვაჟი ერთს წყაროსთან, გატეხა კვერცხები და იქიდან ერთი მზეთუნახავი ქალი გამოვიდა, ალეის.

ხეზედ მჯდომარე, ტანზედ არა ეცვარა. ეაჟმა უთხრა: ქალო. მანდ იჯექ, მე წაეალ და ტანისამოსს მოგიტანო. წაეიდა ეაჟი. ამ დროს წყაროზედ ერთი არაბის ქალი მოეიდა, ის არაბის ქალი გულთმისანი იყო, მზეთუნახავი ქალიც გულთმისანი იყო. ამ არაბის ქალმა ჰკითხა, როგორ ახვედი, მეც ამიყვანეო. ტოტებს ხელი მოეჭიდე და ისე ამოველო.—ხელი ჩამომაწოდე და ამიყვანეო. უთხრა არაბის ქალმა. ჩამოაწოდა მზეთ-უნახავმა ქალმა ხელი. არაბის ქალმა დაჰქნია და წყალში ჩააგდო. ის არაბის ქალი ალვის ხეზედ ავიდა; ის მზეთ-უნახავი წყალმა წაილო. მოეიდა ეაჟი, მოიტანა ტანისამოსი, ნახა ქალი შავია.—მაგრე რამ გავაშავაო, ჰკითხა.—შენს ცქერაში გავშავდიო. „ხელები რალამ გავიშავაო?“—ხელებიც პირზედ მეწყოეო. რა ექნა ამ ეაჟსა. ადგა და ჯვარი დაიწერა. წყალში ჩაეარდნილი ქალი გადიქა ოქროს თევზად, წაეიდა და სადაც იმ ეაჟის საქონელი სეამდა წყალს, იქ დაბინავდა. როცა საქონელს ჩაჰყრიდენ წყალში, ოქროს თევზი წყალს ამუქებდა და აფთხობდა საქონელს. ხელმწიფის ეაჟს მოახსენეს, წყალში ერთი რაღაცა ზის და საქონელს წყალს არ ასმევსო. ხელმწიფის ეაჟმა მაშინვე გავზაენა მებადურები იმის დასაჭერად. მებადურებმა დაიჭირეს და ოქროს ტასტში ჩასვეს. იმ არაბის ქალმა თავი მოიავადა. ბევრი ექიმები მოღალეს, მაგრამ არა ეშველარა. მერე ჰკითხეს, რა გიშველისო? —თუ ე მაგ თევზს დაჰკლაეთ და ისე შესჭამთ, რომ ერთი ფხაც არსად გადააგდოთ, მოვრჩებიო, თუ არა და მოვეკვდებიო. რა ექნათ? ადგენ და დაკლეს ეს თევზი. მზარეულებმა კიდეც სჭამეს და ფხები კი გადაყარეს. ის ფხები ნავაესგაჰყვა. არაბის ქალი კარგად გახდა. იმათ კარებზედ ფხიდან ერთი ისეთი მსხალი ამოეიდა, ქვეყანა მოდიოდა, სჭამდა და არ ილიეოდა. ეაჟმა უთხრა ცოლს, გამოდი, ნახე ჩვენს კარებზედ რა მშვენიერი მსხალი დგასო. არაბის ქალი გამოეიდა და მალლა შეჰხედა. ამ დროს ერთი დიდრონი მსხალი მოსწყდა და ზედ თავზედ დაეცა, ქალი ძირს დაიკუზა, ზედ ხრიალით დაეყარა.

შეეიდა ეს ქალი და ავად გახდა. მოღალეს ექიმები, არა ეშველარა. ჰკითხეს, რა გიშველისო.—კარებზედ რომ მსხლის ხე დგას, თუ მაგას მოსჭრით ზე ისე დასწვათ, რომ ერთი ნაფოტი არსად გადაეარდეს მაშინ მოვრჩებიო. ადგა ზემოაჭრეინა ამ ეაჟმა. ერთის ბებრის კარებზედ სამი ნაფოტი გადაეარდა. ორი ნაფოტი ცეცხლზედ დადვა და ერ-

თი საკოვხეში ჩაადლო. როცა ეს ბებერი წირვაზედ წავიდოდა, იქცეოდა ქალად ნაფოტი, დაჰგვიდა, დააკრიალებდა, აანთებდა კეცხლოსა, შესდგამდა შეჭამადს და ისევ ნაფოტად იქცეოდა. ბებერი რომ მოვიდოდა და ასე დაკრიალებული დაჰხვდებოდა და დალაგებული სახლი, გაუყვირდებოდა. მეზობლებსაც ჰკითხავდა, ეინ მიგვისო? დედაკაცებმა უთხრეს, უყარაულეო და დაიჭერო. ერთს დღეს ბებერი წასასვლელად დაემზადა, მაგრამ იქვე კი დაიმალა. ბებერი რომ გაიგულა, იქცა ნაფოტი ქალად და გადმოვიდა, სტაცა ბებერმა ხელი და დაიჭირა. ქრისტიანი ხარ, თუ ეშმაკიო? ჰკითხა ბებერმა.—ეშმაკი რათ ვიქნებო, ქრისტიანი ვარო.

— მაშ შენ შეილი და მე დედაო, უთხრა ბებერმა.

— ძალიან კარგიო.

დადგენ და დაიწყეს ცხოვრება.

ერთხელ ქალმა ჰკითხა თავის დედობილს: ხელმწიფის შეილთან ვერ გამეგზავნებო?—რატომაო?

მაშინ ქალმა გააკეთა ერთი წამალი, მისცა ბებერს და უთხრა: ეს წამალი ხელმწიფის შეილის ცხენებს გადააყარეო. ბებერმა წაიღო და გადააყარა.

იქცა ის წამალი ქეცადა და მატლად.

გაუყვირდათ მეჯინიბეებს, ეს რა ამბავიაო. ბებერი უწამლეს, მაგრამ ვერ მოარჩინეს.

იმ ქალმა უთხრა იმ ბებერს:—დედა, წადი და ხელმწიფის შეილს უთხარი, მაგ ცხენებს მე მოვარჩენო. ათი თუმანი სთხოვე, ხუთს თუმანს მოგცემს და წამოიღეო. წავიდა ბებერი და, როგორც ქალმა დააბარა, ისე მოიქცა. მისცა ხელმწიფის ვაჟმა ხუთი თუმანი და წამოიღო შინა. გააკეთა ქალმა წამალი, მისცა და უთხრა, წადი და იმის ჯოგს გადააყარეო წავიდა ბებერი და გადააყარა წამალი. ცხენები ისევ ისე მოარჩენ, როგორც იყვენ.

ხელმწიფის ცოლს მძივი გასწყვეტოდა და ვერაინ ვერ აუსხა. ქალმა უთხრა ბებერს: წადი, დედა, უთხარ, ოცი თუმანი მომეცი და მე აგისხამთქო. ათს თუმანს მოგცემენ და წამოიღეო. მივიდა ბებერი და მოახსენა: მე აგისხამთ მაგ მძივს, ოცი თუმანი მომეციო. ათი თუმანი მისცეს და წამოიღო. ამ ხელმწიფის ვაჟმა სთქვა, თუ ერთი არ გავყევ და არა ენახე, ეინა ჰყავს ამას ისეთი, რომ ამ მძივს

ასხამსო, არ იქნებაო. წავიდა ვაჟი და იმათ ბანთან დადგა, ამ ქალმა გაიგო, რომ ვაჟი იქ იყო, მოჰყვა თავის თავგადასავალს.

ქალმა სთქვა: „მე ვიყავი სამ-კვერცხას ქალიო.—ასხნი, გულო!

„მე ალვის ხეზედ ვიჯექი. ასხნი, გულო!

„ტიტველა ვიყავი, ჩემი ქმარი ტანისამოსის მოსატანად წავიდა. ასხნი, გულო! თან ეს მძივი ისხმებოდა.

„მოვიდა ერთი არაბის ქალი და მითხრა, მაგ ხეზედ როგორ ახვედიო. მე ვუთხარ, ამ ტოტებს მოვეჭიდე და ისე ამოველო. ასხნი, გულო!—მძივი ესხმებოდა. ხელმწიფის ვაჟს ყველაფერი ესმოდა და უკვირდა.

„ცოტათი ამოვიდა, მერე დამიძახა, ხელი ამომაწოდებო. ასხნი, გულო!

ჩავაწოდე ხელი. ასხნი, გულო!

„დამიქნია, წყალში ჩამავდო. ასხნი გულო!

„მერე ის ხელმწიფის ვაჟი მოვიდა, უთხრა, აგრე რამ გაგაშავაო.

„შენს ცქერაში გავშავდიო. ასხნი, გულო!

— ხელები რაღამ გაგიშავაო?

— ხელები პირზედ მეწყო და იმან გამიშავაო.

„რალა ექმნა ხელმწიფის შვილს, ადგა და იმ ქალზედ დაიწერა ჯვარიო. ასხნი, გულო!

„მე ვიქეც ოქროს თევზად და სადაც იმ ვაჟის ჯოგი სვამდა წყალს, იქ ჩავჯექიო. ჯოგს წყალი აღარ დევაღეინე. ასხნი გულო! წავიდენ და ხელმწიფეს უთხრეს, შენი ჯოგი წყალს აღარ სვამსო. ასხნი, გულო!

„გამოგზავნა იმ ხელმწიფის ვაჟმა მეზღადურები და დამიჭირეს, მომიყვანეს და ოქროს ტასტში ჩამსვეს. ასხნი, გულო! (უკვირს ბებერს და ხელმწიფის ვაჟს ეს ნათქვამები)

„არაბის ქალი ავად გახდა, ბევრი ექიმები მოლაღეს, მაგრამ ვერ მოაჩინეს. მერე უთხრეს, რა მოგარჩენსო. მაგრამ ის ტყუილად იყო ავად. ასხნი გულო!

„იმ არაბის ქალმა სთქვა: თუ ე მაგ თევზს დაჰკლავთ და ისე შესჭამთ, რომ ერთი ფხაც არსად გადავარდეს, მოვრჩები და თუ არა, მოვეკვდებიო. ასხნი გულო!

„დამკლეს ღმზარეულებს მიმბარეს შესაჰმელადაო. აასხი, გულო!
„შემჰამეს და ერთი ფხა ნაგავს გამაყოლეს. აასხი, გულო!
ისეთი მსხალი ამოვედი, მთელი ქვეყანა ჩემს ნაყოფს სჰადა და
კიდევ არ ილეოდა. აასხი, გულო!

„მერე გამოვიდა ხელმწიფის შვილი. აასხი, გულო!

„და ცოლს უთხრა, გამოდი, ნახე ჩვენს კარებზედ რა მსხა-
ლი ამოსულაო. აასხი, გულო!

„გამოვიდა ის ქალი. ის ქალი რომ მომწედა, თავში მსხლე-
ბი დავაყარე. აასხი, გულო!

ის მძივიც ისხმებოდა.

არაბის ქალი ავად გახდა. აასხი, გულო!

„ბევრი ექიმები მოლაღეს და ვერ მოარჩინეს. მერე უთხრეს,
რა გიშველისო. თუ ამ მსხალს მოსჭრით და ისე დასწვავთ, რომ
ერთი ნაფოტი არსად გადაეარდეს, მოერჩები, თუ არა და მოკვდე-
ბიო. აასხი გულო!

„მოსჭრეს ის მსხალი. სამი ნაფოტი ერთის ბებრის ეზოში
გადავარდა. არაბის ქალი მორჩა. აასხი, გულო!

„ორი ნაფოტი დამწვეს და ერთი საკოვზეში გადამავლო ბე-
ბერმა. ქალათ ვიქეცი. აასხი გულო!

„ამოვიდოდი ხოლმე, დავგვიდი, დავალაგებდი. აასხი, გულო!

მერე ისევ ნაფოტად ვიქცეოდი. აასხი, გულო!

გათათვა ეს ამბავი ქალმა და მძივიც აისხა. მერე მისცა ეს
ასხმული მძივი თავის დედობილს და უთხრა წაიღეო.

ბებერი რომ წავიდა., ხელმწიფის ვაჟი მაშინვე შევარდა ქალ-
თან, გადაეხვია და დაუწყო კოცნა.

მაშინვე გადიწერა ჯვარი იმაზედ, გამართა დიდი ქორწილი
და ლხინი. არაბის ქალი კი ცხენს კულზედ მოაბა და დააგლეჯინა.

ღრუბელნი და მთვარე

(იგავ-არაკი)

ღერთხელ ღრუბელთ გადასწყვიტეს,
 დააბნელონ ბადრი მთვარე;
 სჩანს შეშურდათ მის სიტურფე,
 სინაზე და სინარნარე...

შეიკრიბენ ყველა ერთად,
 შეიკუმშენ, მთლად გაშავდენ
 და, მიმავალს თავის გზაზე,
 ღამის მუშაკს მედგრად დახვდენ.

მაგრამ მთვარემ არც შეჰნედა,
 მსწრაფლ გასცურა ის ადგილი
 და დასტოვა ღრუბელთ გროვა
 პირში ჩალა გამოვლილი;

გასცურა და ქვეყანასა
 მან ნათელი კელაე ჰმოფინა,
 ღამის მებრის და მკზაერის გულს
 სიხარული აგრძნობინა.

ღრუბლებსა კი სიავისთვის
 მძლავრმა ქარმა დაუბერა,
 ცხრა მთას იქით გადაფანტა,
 ერთ წამსაც არ გააჩერა.

ღუბუ მეგრელი

ნანოს დედოფალა

ნანო, ნანო, აქ მოდი რა გაჩვენო, მხიარულათ უძახდა ქეთო თავის პატარა რვა წლის ქალს, რომელიც ბაღში ზეპელასავით დაფრიალებდა და ბელურა ჩიტვიტო ჭიკჭიკებდა.

— ესლავ, დედაჯან, ესლავ, უპასუხა ბავშმა დედას და თითონ კი არ ჩქარობდა ეს შვენიერი კუთხე, ევაკილეობით სავსე და მაისის მხით გაბრწყინებული, ოთახის შესღურულ ჰაერზედ შეეცვალა.

— ნანო, არ გესმის? გაუძეორა დედამ. ამო, ნახე რა მოგიტანა ნათლია შენმა,

— მომიტანა?! ნათლიამა მომიტანა... აქ კი ნანო ქარივით გამოჭქროლდა და ერთ წამს შემდეგ ნათლიას კისერზედ შემოექნა.

— ჩემო კარგო, ნათლულო, ჩემო სუჭუჭა გოგონა, აი, რა მოგიტანე ქალაქიდან! შენ ჯერ სომ არსად გინახავს ამისთანა მშვენიერი დედოფალა?

ნანოს ხელზედ გადასვენებული ეჭირა გასაოცარი ხელოვნებით გაკეთებული ჰარიქის დედოფალო და მეტის სიხარულით აღტაცებული გაცვებით დასცქეროდა. იმას არ სჯეროდა, რომ ეს ლამაზი, გრძელ-თმიანი, მოდასედ შეკერილის ატლასის ტანისამოსიანი ტიკინი, ცოცხალი არსება არ იყო და განძრევისა ეძინოდა, რომ დედოფალასთვის არაფერი ევნო.

— რას განერდი, სიხარულო! აბა, გასინჯე, დათვალიერე, ხელი აუწიე, ფეხი მოუკაგე, თავი მი-მოუტრიალე; როგორც ადამიანი, ისე სმარობს ხელ-ფეხს, ნახე, თვალებსაც ხუჭავს და ახელს

ნანომ დედოფალს გულზედ მიიკრა და ჩუმად გავიდა ოთახიდან; ეს ბაღის ერთ კუნჭულში მიჯდა და გარცხვით და კრძალვით დაუწყო შინჯვა თავის საუნჯეს.

დედოფალს კოპწის ტანი, იმის ლამაზი ცისფერი თვალები, ოქრომკედევით მბზინავი გმელი თმა აკვირებდა ნანოს, მეტადრე იმის მორთულობა: ჰაწაწა ჩუქ-ბაშმაკი, ყვავილებით შეკეული «შლიაზა», ერთი ნამცეცა დუკებით შეკრული მოღაზედ შეკერილი ატლასის კაბა, ანშიებ-მოვლებული საცვლები. როდესაც გარედან გაკვირვებით გაშინჯა, ძერე ხელა-ხელა დედოფალს აწიების მოძრაობა დაუწყო და გულიანად გადინარჩნარა, როდესაც დედოფალს მკლავები თითქოს ლეკურის სათამაშოდ გადაკლანა.

დიდხანს, ძალიან დიდხანს ათვალიერა, შინჯა, ყოველ მხრივ ატრიალა ნანომ დედოფალს და ბოლოს, როდესაც ყოველი იმის სიშვენიერე და სიკეთე გაიცნო, ტკბილად გულზედ მიიხუტა და ალერსი დაუწყო: «ჩემო კარგო, ლამაზო, ცუგრუძელაჲ, ციცუნაჲ, კემრიელო, შვენიერო და ჰროწიალი დაიწყო.

როდესაც ნანოს სადილად დაუძახეს, ეს დიდი მეგობარი და მოსიყვარულე იყო თავისი «კაკონი» და აძყად ხელი-ხელ მოკიდებული შეიყვანა სასადილო ოთახში.

* * *

ნანო აზნაურის ქალი იყო და თავის დედამით ცხოვრებდა გორში, ქალაქის განაწირად; ამთი ჰატარა სახლი

კარგა მოსწდილ ბაღში იდგა და ბაღის ბოლოს ლიანების
ანკარა რუ ჩამოჩუხჩუხებდა. ნანო მთელი დღეებით მარ-
ტოდ მარტო ამ ბაღში თამაშობდა და ახლა კი «კაკო»
ნამდვილ ამხანაგად გადაექცა. მთელ თავის დროს იმის
აღეწისში ატარებდა, იმის ლაპარაკში და დროს გატარე-
ბაში იყო: აცმევდა, ხდიდა ტანისამოსს, დროსედ ასადი-
ლებდა, დროსედ ასეირნებდა თავის საყვარელ რუს ჰირსს
და საღამოსედ გვერდით მიიწვენდა და ტკბილად მიიძინებდა.

თანდითან ისე მიუ-
ჩვიან, ისე შეიყვარა და
შეითვისა ნანომ თავისი
ლაძაში დედოფალა,
რომ ერთ წამს უიმი-
სოდ ვეღარ სძლებდა,
უიმისოდ აღარა სია-
მოვნება არ ახარებდა, არ
ეპიტანავებოდა.

— უშენოდ წავიდე სა-
სეირნოდ? არა ჩემო ცუ-
კრუძელავ, შენც უთუოდ
თან უნდა წავიყვანო,

ეტეოდა თავის საყვარელს და როგორც მას დედა, ისე ის
თავის «კაკოს» მორთვას დაუწყებდა. მსოფლოდ დღეში ერთი
საათით სწავლის დროს შორდებოდა ნანო თავის დედოფალს
და მაშინაც გულ-მსურვალედ გამოესალმებოდა, დაწვენდა
და თბილად დასურავდა, რომ იმის მისვლამდე არ შეცდუ-
ნოდა.

შემოდგომაზედ ნანოს ბაღის შესობლად, რუს გაღმა, ვენახში სართულოდ, ვიღაც ვაჭრის ოჯახობა გადმოსახლდა. ერთ შეენიერ ძეუდრო შემოდგომის დილას, როდესაც ნანო თავის საეკარელი დედოფალათი რუს პირას მივიდა და იმის ანკარა წელის სარკეში ახედებდა თავის კაკოს, გაღმიდან ვიღამაც ეურმნის კლერტო ესროლა. შეშინებულმა ნანომ ძაღლს ახედდა და გადმონგრეულ ღობესთან თერთმეტ-თორმეტი წლის ქალი დანახა; ეძაწვილებმა ერთმანეთს გაუდიმეს და პირველი გაცნობა ამით გათავდა.

მეორე დღეს რემსომ ნანოს ლაპარაკი დაუწყო. თავის სახელი უთხრა, ნანოსი შეიტყო, დედოფალს გარემოებასაც გამოჰკითხა. მესამე დღეს რემსო ღობეზედ გადმოხტა და ნანოს, როგორც ძეული მეგობარი, ისე მიეგება.

ამ დღიდან «კაკოს» ერთი ჰატრონის და მოძულელის მაგივრად ორი გაუხდა. რემსო, როგორც უფრო განდილი, გამოცდილი და მეტად გამბედავი, უფრო მეტად სარკებლობდა «კაკოს» მოვლით და ჰატრონობით, ნანო მხოლოდ ჩუმიდ შეჰყურებდა რემსოს, როდესაც ის დედოფალს უბლერსებდა, რთავდა ან დარიგებას აძლევდა და სწრთენიდა.

ქეთომ შეიტყო, რომ ნანოს მეგობარი გაუხნდა და გულით განიხარა, დღეის შემდეგ იმის ჰატარს გოგონა ბაღში მარტოდ მარტო აღარ იხეტიალებდა.

* * *

ერთ კვირას შემდეგ ნანომ დედას სიხარულით უამბო რემსოს სურვილი, რომ «კაკო» თავის «მეუფეს» უთხოვოს.

— როგორ თუ, უთხოვოს? გაკვირვებით ჰკითხა ქეთომ ნანოს.

— ისე, ქორწილს გაუმართავთ, სტუმრებს დაუპატიჟებთ და ჩემ «კაკოსედ» იმის «მეფეს» ჯვარს დავწერთ. გენაცვა, დედოფლო, საქორწილთ ფქვილი, კვერცხი, ერბო, ღვინო და სილი უნდა მომცე; არიფანს უნდა გაუმართოდ. რემსო ამბობს ჩვენს იქით ორი ჰატარა ქალი დგასო და ქორწილში ისინიც მოვიწვიოთო.

ძალიან კარგი, ჩემო სისარულო, სუეველაფერს მოგცემ, მაშ შენი ჰატარა სამოვარი წაიღე და ჩაიცვანაღვიონე შენ სტუმრებს, ჩაი-შაქარს, რძეს მოგიმხადებ.

ნანო აღტაცებული, სიცილით და სიმღერით გაიჭრა რემსოსთან და თავის დედის თანხმობა გადასცა კაკოს გათხოვებასედ.

რემსომ ძალე მოიყვანა თავის ნაცნობი ჰატარა ქალებიც და თავის ჰატარა, დუქნის შევირდი, ძმაც. ესენი საერთოდ შეუდგენ ქორწილის სამხადისს; ჰატარა ქვევრის ზირი მიწაში თონის სამაგეოროდ ჩასვეს და ნაზუქის ცხობა დაიწვეს, ჰატარა შედადგარ ქვეშ ცეცხლი ვაჩინეს და რძის ფლავის ხარშვას შეუდგენ.

ნანო სისარულით ფესზე აღარ იდგა. ის ჩიტვიით მიჭფორინავდა და მოარბევიებდა ყოველ საჭირო ნივთს, საჭირო სორაგეულობას.

ქეთოს ნანოს მეტი შვილი არა ჰქვავდა, მზე და მთვარე იმაზედ ამოსდიოდა და, აბა, რას დაუჭერდა; იმის სისარულს და აღტაცებას რომ შედავდა, თითონ უფრო ხალისობდა და ხელს უწეობდა. თავის ხელით გაუმართა ჰატარა ხის ფარდულში, ბადის ბოლოს, ტახტი, შედ საფენი გადუშალა, სუფრა მოუმხადა, «კაკო» სანატარმლოდ

მოუკმაზა და თითონ ქალაქში სტუმრად წავიდა, ბავშვები კი მოახლეს ჩაბარა.

როდესაც ქორწილის სამზადისი დასრულდა; დაბრუნებული ნახუქი ჰატარა ხონიესედა ეწეო, რძის ფლავი თეფუშებსედა განაწილებული, ჰატარა სამოვარი ქაფქაფებდა და სანატარმლო ზირბადე ჩამოფარებული შუა ტანტსედა გამოჭიბული იჯდა, რემსო «მეფის» მოსაყვანად წავიდა.

ნანო თავის კაკოს ზირდაზირ უჯდა და როგორც ნამდვილი დედა თავის სანატარმლოდ გამსადებულ ქალს, ისე შეჭეურებდა, შესტრფიალებდა: «აი, ჩემო, ძვირფასო,» ეუბნებოდა ნანო დედოფლას, ესლა «მეფე», ძვერიონი მოვა, ურემს მოიტანენ და სავდარბი ჯვარის დასაწერად წავიყვანთ; იქ ღვინოს და ზურს შეგატმევს ღვდელი და სალსი დაიძახებს: შეგარგოს, შეგარგოსთო! უველანი ბედნიერებას მოგილოცავენ. სა, სა, სა გულიანად გადისარსარა ნანომ, ამ დროს სიმღერის სმა მოესმა და კარში გავარდა მძახლების დასახვედრად.

ძართლა რემსო დიდის ანბით მოდიოდა: ვეებერთელა ხის თავაგლეჯილ ყუთში ჩეესა თავისი და შესობელის ქალების დედოფლები, ყუთისთვის ბაწარი გამოებათ, თითონ შიგ შებმულიყვენ და სიმღერით და კიჟინით მოასრიალებენ დედოფლის ეკიზაქს.

ნანო წინ მიეკება და დიდის ცნობის მოყვარეობით შინჯვა დაუწეო თავის სასიძოს, დანარჩენ სტუმრებს დედოფლებს. სუეველა დედოფლები აშენებული იყვენ წვრილ ჯოხებსედა, ზირი სასის მაგივრად მიტკალ გადაკრული ფოლაქები ჭქონდათ და ჯოხის ბოლოს ამოკერილი სსვადა-სსვა ფერის ჩითის ჰარკები ეცვათ, «მეფე» კი იმითი

ნ ა ნ ო ს დ ე დ ო ფ ა ლ ა

განსხვავდებოდა, რომ ფოლაქის მაგივრად ჯოხის თავს ბამბის ქულა ჰქონდა ჩამოცმული და ქუდის მაგიერობას ასრულებდა, მთელ ჯოხს ბოლომდის სხვა-და-სხვა ფერი აბრანძუძის ძაფები ესვია და ჯოხის ბოლოს კაბის მაგივრად ირბად გაჭრილი წითელი ხავერდის ნაჭერი ქინძის-თავით ჰქონდა გამაგრებული და ეს ქინძისთავი ქულაჯასაც უმაგრებდა და სანჯლის მაგიერობასაც უწევდა.

ვერაფრად ეჭაჰნიკა ნანოს სასიძო. მაგრამ რაღას გააწეობდა. მეფე დედოფალს მოუსვენს, დანარჩენი წვეულნი გარს შემოუსხდენ და გაიძარტა ლხინი, სძა და ჭაძა, ჩვეულებრივი ქორწილი.

მემუსიკეთ იყო ნანოს გამღელი, ბებერი ძარტა, ერთ-კულად უჭყინებდა «ბუსიკას». ჯერ დედოფლები ათა-მაძეს, მერე დედოფლის ჰატრონებმა ითამაშეს, იმხიარულეს და აიძალ-დაიძალეს.

რემსომ თავისი მეფე და თავისი რძალი ერთში ჩაბამანა, რასაკვირველია, არც ქალის მსითევი დაივიწყა ჩასალაგებლად და მძახალს გამოემხვიდობა და თავის მოწვეული სტუმრებით ღობეს გადავიდა.

ნანო სიცლით უეურება მაერიონის გაშორებას და როდესაც ისინი სრულიად მიეფარენ, მხოლოდ მაშინ იგრძნო თავის ძარტობა, თავის საყვარელი კაკოს დაშორება და გულსედ ცეცხლი მოეკიდა, თვალებიდან ცრემლები წამოსქდა და თავის გაღიას წიოკობით გულსედ მიეკონა: ძარტა, მიშველე, კაკო წაიყვანეს და მე რაღა მეშველება?!

— როგორ თუ წაიყვანეს! ესლავე მოგიტანენ, მხოლოდ დროებით წავიდენ, ასე, ვითომ დედოფალი სახლში წაიყვანეს.

— ანა, ანა, აღარ მომიყვანენ, აღარ! მიშველე, მართა, მიშველე, გულ-ამონკვნილი ტიროდა ჰატარა ნანო და უფრო და უფრო ძაგრად ეკროდა თავის მართას.

— სუ, ქალო, რა გატირებს! როგორ თუ აღარ მოგიტანენ. განა ალა, ალანა! შენი ნათლია ამბობდა კაკალი თუძანი მივეციო.

— ო, ო, მართა, რა ნაირად მიყვარს ჩემი კაკო, რა ნაირად მიყვარს, მე უიძისოდ მოვკვდები, მოვკვდები! გენაცვა მომიყვანე, წაწრთვი!...

მართასაც ეჭვი შეუვიდა, მართლა ხომ არ მიითვისეს იმ კომბიოებმა ნანოს დედოფალაო, და ღობესთან გადადგა და რემსოს დედას დაუძახა: ქალო, დედაშვილობას, ერთი შენ რემსოს უთხარი დედოფალა მოაწოდოს, ბავშვი თავს იკლავს ტირილით.

— როგორ თუ «მოაწოდოს»! ამაყად მიუგო რემსოს დედამ, ჯერ მიათხოვან და ახლა დაუბრუნოს, დაბრუნება ვის გაუგონია.

— რეებს ჩმახვ, დედავ და თვალო, ბავშვები ანა ვეოფილვართ, დედოფლიანობა არ გვითამაშნია, განა მართალი ქორწილია, რომ სასძლო მიითვისოთ.

— მე არა ვიცი რა, უკმესათ სთქვა ვაჭრის ცოლმა და კარი შეისურა.

ნანომ უფრო წივილ-კივილი დაიწყო, დეცა დედა-მიწასე და სელ-ფესს იქნედა, თავს დედამიწასე დასლიდა და მოსთქვამდა: «ჩემი კაკო, ლამაზი, შეენიერი კაკო, კაკო მინდა, მინდა, მომეციო, მომეციო...»

მართა გაბრახებული გადნტა ღობესე და მესობელს უნდა შესჭროდა დედოფალას წასართმევად, მაგრამ კარი

დაკეტილი დასვდა; ბევრი იძახა, იხსუბა, ივაგლახა, მაგრამ ჩამიხუმი არსაიდან მოისმოდნა, თითქოს ბავშვები დედიანათ დედამიწამ შთანთქა, ან გველეშაპმა გადაულახაო.

* * *

საღამოს ათ საათზე მივიდა ქეთო სასლში. ნანო კრანოტში იწვა და გმინავდა, ბევრი ტირილით გულამომჯდარბილილშიც ისევ სლოკინებდა, მართა გვერდით უჯდა და დამძარებული დასცქეროდა თავის გასდილს.

— რა ამბავია? შეჭვივლან ქეთომ და ნანოს შუბლზედ ხელი გადაუსვა. ბავშვს სიცხისაგან ვარჯალი გაჭქონდა მართამ დედოფალას მოტაცების ანბავი უაძბო.

ქეთო საჩქაროდ გაიქცა მესობლისას, ბნელაში ხან სად ჩავარდებოდა, ხან სად, ღობესედ ტანისამოსი სულ შემოიგლიჯა, კარის ძაღლმა კინაღამ დაგლიჯა; მაგრამ მანც არ შესდგა და მესობლის ფანჯარასთან მივიდა და გააღვიძა: «გენაცვა,» ზრდილობიანად უთხრა ქეთომ რემსოს დედას, ბავშვისთვის სიცხე მიუცია, ავად არის, დაუბრუნეთ დედოფალა; ჩვენ ერო წამსაც არ მოგვიფიქრია, რომ თქვენ ბავშვების თამაშობას აგრეთ მნიშვნელობას მისცემდით.

— მე რა ვქნა, რომ ავად არის. ჯერ ქალი მოგვეცით, ამოდენა რამეები დამასარჯვინეთ არიფანისთვის.

სულ გამცალა ჩემმა ქალმა «ფიგურკა» უნდა გაათხოვონო და ახლა უკან თხოულობთ!

— ზატოისან სიტყვას გამლევთ, რომ სუველანფერს დაგიბრუნებთ ერთი ორად, «ფიგურკას» გიყიდით სამაგიეროდ, ოღონც შვილს ნუ მამიკლავთ, ეხვეწებოდა ქეთო

უკმეს დედაკაცს, მაგრამ ამაოდ. იმან კადებული ფანჯარა
სახქაროდ მოკეცა და სანთელი გააქრო.

მეორე დღეს, თვალის განილვანყდვე ნანომ «კაკო»
მოითხოვა და რაკი ვერსად დაინახა, ისევ გულსაკლავად
ტირლილი დაიწყო.

გორში იმისთანა დედოფალა არ მოიპოვებოდა, ქალა-
ქიდან მინამ გამოიწვრდენ დიდი დრო გავიდოდა (მაშინ
ჯერ რკინის გზები არ იყო საქართველოში) და რა ექნა
საწყალ დედას, რითი ენუკეშებინა თავისი ძვირფასი გოგო.

ქეთომ რემოს დედას, ტიკინის ღირებული შეაძლია,
მაგრამ არც რემო და არც დედოფალა ვაჭრის სახლში
აღარ იყო; ზატონებს ბავშვიც და დედოფალაც საცადა
გაეგზავნათ დასაძალად.

ბეტი დონე არ იყო, ქეთომ ზოლიციას მიჰმარტა და
რის ვაი-ვაგლასით მესუთე დღეს ნანოს კაკო დაუბრუნეს.

გაუვითლებული, თვალეზ-ჩავარდნილი, შუბლ-შეკრუ-
ლი და მოღრუბლული იჯდა ზატონა ნანო და კაკოს დანა-
რჩენ კაბებს დაჭყურებდა, იმის მოგონებაში იყო, როდე-
საც დედამ სისარულით შემოუტანა გაჭუჭყიანებული კაბით
თმებ-გაწეწილი კაკო და კაღთაში ჩაუდო.

ნანომ სისარულით შესწივლა, გულზედ მიიკრა და
მსურვალედ გადაჭკოცნა თავისი ლამაზი და მღელარე ცრემ-
ლებით გაჭბანა თავისი საყვარელი დედოფალა.

ეკ. გაბაშვილისა

ბავშობის დროის მოგონებანი

II

ცოფიანი ძაღლი.

ვიდი წლისა ვიქნებოდი. გაზაფხული იდგა. შემალღებულს ჯეჯილებს მწვანედ გაჰქონდათ ლალანი და თავისკენ იზიდავდნენ ადამიანსა. ამ ჯეჯილებში იცოდა ფამფარა, ერთნაირი რძიანი ბალახი, რომელიც გემრიელი საჭმელი იყო ადამიანისათვის. ჩვენი სოფლები, ქალები და ვაჟები, ხშირად დაიარებოდნენ მინდვრად ფამფარას მოსატანად. ერთს კაშკაშა ღღეს ჩემი უმცროსი და და ძმა ამიტყდნენ: წაგვიყვანე ფამფარაზედაო. მეც მინდოდა ფამფარა, კარგა ხანი არ მეჭამა და ამიტომ სიამოვნებით აეუსრულე პატარაებს სურვილი. ავიღეთ პატარა კალანხები და გავსწიეთ დასავლეთით ლალანა ჯეჯილებისკენ. მეზობლის ორი პატარა შეილიც თან გამოგვყვა. უკან გავიღვენეთ ძაღლებიც, რომ ნადირის შიში არა გვექონოდა.

გადავიარეთ ერთი გრძელი ჯეჯილი, გავცდით მეორე ჯეჯილსაცა და მივედით დიდს რუს პირზედ, სადაც უფრო ბევრი და უკეთესი ფამფარა გვეგულებოდა. ჯერ ფამფარას კრეფა არ დაგვეწყო, რომ ძაღლები ფაცხა-ფუცხით გაცვივდნენ დიდს რუში. გავიხედე ქვევით და იქით ნაპირს მოშორებით გავარჩიე ვეებერთელა ძაღლი, რომელსაც დაღრწილი პირიდან დორბლი გასდიოდა, კუდი ლაჯებსა და მუცელს ქვეშ ჰქონდა ამოკრული, ამოძუებულის, და ბანალი მეტად აბურძგნოდა.

— ვაიმე, დედაე, ცოფიანი ძაღლი, შიშით წამოვიძახე ხმა მალა. მაგრამ მაშინვე ვიგრძენი, რომ წინ დაუხედავობა მომიხდა ამ წამოძახითა. ბავშვებმა შიშისაგან ტირილი მორთეს, ფეხი მოეკვეთათ და მიწაზედ დაეცენ. მათმა ბღრიალმა შიში მეც უფრო კიდევ გამძლიერა: მაგრამ თავი შევიმაგრე და ვუთხარი ბავშვებს დასამშვიდებლად: „არა, არა, ტყუილია, ცოფიანი არ არის, ისე ძაღლია; მაინც კი ახლავე შინ უნდა წავიდეთ, რომ არ დაგვვლიჯოს; მერმე მოვალთ

და ფამფარა სად წაგვივა.“ ბავშვები ისევე მალე დამშვიდდნენ, როგორც მალე აბღრიადდნენ.

ბავშვები წინ გამოვიძლოლე და უკან მოვსდევდი. ვეჩქარებოდით, რაც კი შეგვეძლო. მე დიდი იმედი მქონდა ჩვენი დიდი ძაღლებისა, რომელნიც მგელსაც არ შეუშინდებოდნენ. მაგრამ ეს იმედი გამიცრუდა. როცა უკან მივიხედე, დაინახე, რომ ცოფიან ძაღლს ჩვენის ძაღლებისთვის შიშის ზარი დაეცა, წინ დაერეკა და მოარბევინებდა. დაფეთებული ძაღლები შლაპა-შლუპით გამოცვივდნენ რუში, გაგვისწრეს წინა და სოფლისაკენ გარბოდნენ. ვერც დაყვავებით და ვერც გაჯავრებით მე ისინი ვერ შევაჩერე. დავრჩი უშემწეოდ ოთხი პატარა ბავშვით ცოფიანის ძაღლის მსხვერპლად. ჩვენი გადარჩენა სასწაულოთ თუ მოხდებოდა.

კიდევ მივიხედე უკანა, რომ შემეტყო, რას სჩადიოდა ცოფიანი ძაღლი. ის ჯერ კიდევ რუს იქით ნაპირს იყო, ხან ზევით აირბენდა, ხან ქვევით ჩაირბენდა, უნდოდა წყალში გამოეტოპნა და დაგედვენებოდა; მაგრამ წყლისა საშინლად ეშინოდა, ვერ შემობედა რუში და იყო ერთს წვალებაში. ბოლოს ერთი საზარლად დაიკმულა, შემოტოპა რუში და გამოვარდა აქეთა ნაპირსა.

ამ დროს მე ჩემი ბავშვებით გამოცილებული ვიყავი იქითა ჯეჯილსა. ამ ჯეჯილის აქეთა ნაპირს პატარა რუ ჩამოდიოდა. ამ რუზედ იღო ნერგის ხიდი, რომელზედაც გამოსვლა ძნელი იყო ბავშვებისათვის. აი, როგორც იყო ყველანი გამოვასხი, მეც შევდეგი ხილზედ და გამოვდივარ. სწორედ ამ დროს მოვარდა ძაღლი; წყალს რომ მოახლოვდა, შესდგა; ეტყობოდა, რომ ათრთოლდა, შემინდა, თვალები აუჭრიალდა, დაეთრები სულ დაკარგა. ბოლოს მაინც გაბედა და ხილზედ შემოდგა. მე მოვასწარი, ხიდს ხელი ავკარი და წყალს მივეცი. ძაღლს ორი წინა ფეხი რუში ჩაუფარდა და საშინლად დაიკმულია; მერმე დაიხია უკან, აიკრიბა ფეხები, გასწორდა ნაპირზედ და დაუწყო ძებნა რუს ვიწრო ადგილს, გადმოხტომას აპირებდა; მაგრამ ვერ იპოვა მოხერხებული ადგილი და ზევით დაიოთხა... ზემოდ, ორის მიწის საქცევზედ, ბოგირი იღო, ამ რუზედა გამოვიდოდა და მოგვეწეოდა. ამიტომ ვეჩქარებოდით შინისაკენ, რაც კი შეგვეძლო. გადმოვიარეთ ჯეჯილი, მოვალწიეთ ჩვენს კარმიდამოზედა და თავი გადარჩენილი მეგონა. მაგრამ კინალამ ამ სამშვიდობოში არ გავხდი მსხვერპლი იმ წყეულის ძაღლისა. სწორედ იმ დროს, როდეს-

საც სახლში შევდიოდით, ძალლი მოეარდა ჩვენს კარებთანა და კინალამ არ მომწედა ფეხში; ერთი ფეხით ძლივს შევასწარი ოთახში და ძლივს მოვასწარ კარების მოხურვა.

ჩვენზედ რომ ვერ იყარა თავისი ბრაზი ცოფიანმა ძაღლმა, დაერია ძაღლებსა და დაუგლეჯველი არც ერთი არ გადურჩა. თავის კბილებს უფრო თავსა და პირში უყრიდა და საზარად ჰკბენდა, უფრო მეტად ებრძოდნენ. დაჰკბინა დიდი და ღონიერი ძაღლები, რომელნიც არ შეუშინდნენ და ესენიც უწყალოდ ჰკბენდნენ ცოფიანს ძაღლსა, ხოლო ის თითქოს სულაც არ გრძნობდა ტკივილსა და მოუურიდებლივ ჰგლეჯდა თავის მებრძოლეთა. ეს მებრძოლენი შემდეგში ყველანი დაცოფიანდნენ და პატრონებმა თოფებით დახოცეს.

მეზობლები, თავ-ზარ დაცემულნი, სახლებში შეცვივდნენ და იქიდან უტქეროდნენ საშინელს ოინებს ცოფიანის ძაღლისასა. ჩვენც ფანჯრიდან თვალს ვადევნებდით. უცებ ძაღლმა დაინახა წყაროზედ კოკით მომავალი თექვსმეტ-ჩვიდმეტის წლის ბიჭი, ძაღლებს თავი ანება და გაექანა იმისკენ. „არიქა, ლექსო (ეს სახელი ერქვა ბიჭსა) თავს უშველე, ცოფიანია, ცოფიანი,“ დაფუძახეთ ჩვენცა და მეზობლებმაცა... ვაი, დედასა! რა ბიჭს გააფუჭებს ეგ შეჩვენებული ძაღლი, ისმოდა აქეთ-იქიდან.

მართლაც, ლექსო თავის ტოლებში პირველი ბიჭი იყო ტანადობით, სიმარჯვით, ღონით, სიტყვა-პასუხით, ზრდილობით და ამასთან საოცარს უშიშრობას იჩენდა ხიფათის დროსა. სხვათა შორის, საცა გველს მოასწრებდა, მოკვდებოდა და ცოცხალს არ გაუშვებდა. გველის სინსილა თითქმის გააწყო ჩვენს სოფელში. ყველა ამ ღირსების გამო ლექსო მთელის სოფლის საყვარელი იყო. კიდევ ამიტომ უკვდებოდა გული ყველას, ვინც კი ხედავდა, რა საშინელი ხიფათი დააწყდა თავსა ამ სამაგალითო ვაჟსა. როგორ უნდა გადაერჩინა თავი? ჯოხი არსად ჰქონდა, შენობები შორს იყო, ვერსად შეეფარებოდა. მაგრამ ლექსომ აქაც გამოიჩინა სამაგალითო სიმარჯვე და დაამტკიცა, რომ ის სწორედ ღირსი იყო საყოველთაო სიყვარულისა.

დაინახა თუ არა ცოფიანი ძაღლი, მისკენ გაქანებული, ლექსომ საჩქაროდ დადგა კოკა წყაროს თავზედ და მაშინვე დაავლო ხელები ორს მოზრდილს ქვასა. ჩაირბინა წყაროს თავიდან ქვემოდ იქით ნაპირსა და შეჩერდა. წყარო მალლობის ძირში დიდ ნაკადუ-

ლად გადმოდიოდა და ეს ნაკადული მიდიოდა ორს ამოშენებულს მაღალს ნაპირს შუა. მაღალი ნაპირები შორი-შორს იყო ერთმანეთზედ და ერთი ნაპირიდან მეორეზედ გადახტომას მოახერხებდა მხოლოდ ძლიერ მარდი ბიჭი. ლექსო იდგა იქითა ნაპირსა. რამწამ ძალლი წყაროს თავიდან მისკენ დაეშვა, ლექსომ ისკუბა და აქეთ ნაპირს გადმოხტა, ძალმაც მოინდომა გადახტომა, თან გადაყოლა, მაგრამ ვერ ვაბედა, რადგანაც გადასახტომი განიერი დახვედა და თვითონაც გაძლიერებულის ცოფისავან ზე ძაღლებთან ბრძოლისავან მისუსტებული იყო. — საჩქაროდ ჰქმნა პირი ზემოდ, ავარდა წყაროს თავზედ და ახლა აქედან მოუარა ლექსოსა. ამან ხელახლად ისკუბა და იქითა ნაპირს მოექცა. გაბრაზებულმა ძაღლმა თავი ახლა კი ველარ შეიმავრა და თვითონაც გადაეშვა. მაგრამ, დახე ბედსა, წელი ველარ მიატანა და მხოლოდ წინაფეხებით უწია იქითა ნაპირსა, უკანა ფეხები კი წყალში ჩაუვარდა. მოისმა ერთი საშინელი ღმუთილი. ლექსომ მოასწრო და რაც ძალი და ღონე ჰქონდა შიგ შუბლში სთხლიშა ვეებერთელა ქვა; იმ წამსვე ზედ დააყოლა მეორე ქვაცა და ძალლი იმდენად გაბნინდა, რომ წყალში ჩაიოთხა. დასტაცა ხელები ლექსომ ქვებსა და ძაღლს სულ სეტყვასავით დააყარა. რამდენსამე წამს შემდეგ ცოფიანი ძაღლი წყალში ევლო მთლად გაგუდული.

„მოკვდა, მოკვდა, გამოდით, ნუ გეშინიანთ,“ მხიარული ხმით დაგვიძახა ყველა მეზობლებს ლექსომა. არამც თუ მახლობელი მეზობლები, მთელი სოფელი მოასქდა წყაროს თავზედ. ყველა ლექსოს აქებდა, ყველა მას შეწახროდა: დიდი და პატარა, ქალი და კაცი. და მართლა ქების ღირსიც იყო. ვინ იცის, რამდენი კაცი და ქალი დაეგლიჯა ცოფიანს ძაღლსა და უსაშინელესი სიკვდილი მიეყენებინა, რომ უშიშარს და მარჯვე ლექსოს არ მოესწრაფებინა მისთვის დღე.

ლექსოს კი უკვირდა ამოდენა თავისი ქება-დიდება და ამბობდა: „რაქნა, რა დიდი რამა ვქენი, ცოფით მიმკვდარებული ძაღლი მოკვალი, მეტი ხომ არაფერიო.“

იაკობ სვიმონიძე.

რობერტ ფულტონი

ს დაუღალავი მშრომელი ექესი წელიწადი დარჩა საფრანგეთში და ყოველ ღონისძიებას ხვარობდა, რომ ყურადღება მიექცია საფრანგეთის მმართველობისა თავის შესანიშნავს გამოგონებაზედ; მაგრამ ყველაფერმა ამაოდ ჩაუარა, ყველა ცდა ფუჭად დაურჩა. მუდმივმა მარცხმა ამისთანა გულადსაც გული გაუტეხა ისე, რომ ნიჭიერმა ამერიკელმა დააპირა, თავი დაენებებია ამ უმაღურ ქვეყნისთვის და დაბრუნებულიყო თავის სამშობლოში.

ფულტონი მზად იყო კიდევ წასასვლელად, როდესაც ერთმა თანამემამულემ რობერტ ლივინგსტონმა, რომელიც იყო ელჩათ საფრანგეთში, დააჯერა ეს ნიჭიერი კაცი, რომ ამას ერთი კიდევ ცადნა და ეჩვენებინა საფრანგეთისათვის თავისი გამოგონება.

ლივინგსტონი იყო შორს გამჭვრეტელი და განვითარებული კაცი. დიდი ხანი იყო, რაც ის ფიქრობდა, რომ ორთქლის შემწვობით შესაძლო იყო გემები ატარონ ზღვაზედ და თითონაც ერთხელ-ორჯელ სცადა, მაგრამ ვერას გახდა.

ამან ნახა თუ არა ფულტონი, მაშინვე დააფასა იმისი დიდი ნიჭი და ამასთან ერთად მოინდომა თავისი აზრის განხორციელება.

ფულტონი დარჩა იმისი სიტყვით საფრანგეთში: თავისი პოულალავი ენერგიით ხელ-ახლად დაიწყო მუშაობა. თავდაპირველად შესწავლა ყველა ის გამოცდა გემების შესახებ, რაც იმის წინედ ვისმე გამოეცადა. დაკვირვებამ და შესწავლამ უჩვენა ფულტონს ის მიზეზი, რა მიზეზითაც სხვები აქამდის ვერას გახდენ.

ამისი აზრით იმათ ორთქლის მაშინისთვის არ მიეცათ საკმაო ძალა. რაკი ერთხელ შეიტყო ფულტონმა მიზეზი, რატომ ხხვებს ვერ ეტარებინა ორთქლით გემი, თითონ დაიწყო უფრო ღონიერი ორთქლის მაშინების გამოგონება.

1802 წელს, პატარა მდინარე ოგრონზე პარიჯის ახლოს ხალხმა პირველად დაინახა ორთქლით მოსიარულე გემი. გემი თვლებზედ იდგა და ეს თვლები დიდი ჯაჭვის შემწობით იძროდა, თითონ გემი კი მისცურავდა ორთქლის მაშინის ძალით. გამოცდა მარჯვედ მოუვიდა და ფულტონი დაბრუნდა ისევ პარიჯში და ახლა გამოსაცდელად უნდა დიდი გემი გაეკეთებინა.

მთელი ზამთარი მოუნდა ჩვენი გენიოსი დიდი გემის გაკეთებას, ბოლოს დაამთავრა გაკეთება და უნდა მდინარეში ჩაეშვათ გამოსაცდელად.

ფულტონი სიხარულით ადრევე გატაცებული იყო და გამარჯვებას მოელოდა, როდესაც უბედურება მეხივით თავზედ დაეცა, და ყველა იმის იმედებს ფრთები შეეკვეცა.

ერთ დილით ფულტონი ღრმად ჩაფიქრებული იჯდა თავის პატარა სახლში, ამ დროს უცერად ოთახში შემოვიარდა აღელვებული სახით იმისი ერთი მუშა.

— ღმერთო დიდებულო, რა ამბავია? ჰკითხა ფულტონმა.

— გემი დაიღუპა!

ფულტონმა აღარაფერს აღარ დაუგდო ყური, დააფლო ქუდს ხელი და სწრაფად გაიქცა წყლის პირას, სადაც გემს აშენებდნენ.

ნურა თვალმა ნუ ნახოს, რაც სანახავი ფულტონმა ნახა. იმის შრომა-ჭირნახულს ლამის ფუჭად ჩაეელო. ხელები უღონოდ ჩამოეშვა. მაშინის სიმძიმის გამო, გემის ერთი მხარე სრულიად ჩატეხილიყო და წყალს დაეძირა. ხოლო მღვრიე წყალში აქა იქ მოჩანდა მიღები. ამოდენა ხნის შრომამ და თავგანწირულმა ჯაფამ ფუჭად ჩაუარა, ხელ-მეორეთ უნდა დაეწყო საქმე.

ჯავრით სისხლი ყელში აწებოდა, ამ საშინელ სურათს რომ ხედავდა; მაგრამ გენიოსის რკინის ხასიათმა დასძლია და ამ ახალს განსაცდელსაც გაუძლო. მთელ დღეებს ფულტონი დაუსვენებლივ თავისი მუშებით წყალში ატარებდა, თავისი ხელით პოულობდა და აჭიანდა წყლიდან გემის ნამტვრევები. კიდევ კარგი ამის ბედზედ თითონ ორთქლის მაშინა არ იყო გაფუჭებული, მოუნდა მხოლოდ გემის ერთი მხარის ხელ-ახლად აშენება.

თიბათვის გასულს 1803 წელს დამსხვრეული გემის მაგივრად ახალი გემი იდგა მდინარე სენაზედ. ამ გემის სიგძე იქნებოდა 33 ად-ლი და სიგანე ორი და ნახევარი.

ცხრას მარიამობისთვის უნდა ყოფილიყო ამისი პირველი გამოცდა, წყლის ნაპირას მოგროვდა დიდ-ძალი ხალხი, ერთი ქლავილ-ქლუვილი გაჰქონდა. წინ, გამოჩენილ ადგილას იდგენ აკადემიის წევრნი. დაუსტენა გემმა და ხალხის ხმაურობაც შეწყდა, გემის თელე-ბი მოძრაობაში შევიდა, გამოჩნდა შავი კვამლი, გემი დინჯად გაუდგა გზას და თან ააშუთა დაწყნარებული მდინარის ზვირთები.

„ურა“! დასძახეს ერთი საშინელი ხმით და ტაში დაუკრეს ფულტონს, რომელიც ამ დროს გამოჩნდა გემის ბანზედ. თუმცა ამ გამოცდამ აშკარად დაარწმუნა ყველა, რომ ეს საქმე ყურადღების ღირსი იყო, მაგრამ ფულტონისთვის არც აქედან რამე გამოვიდა.

სწორეთ ამ დროს გაცხარებული ომიანობა იყო და ფრანკუ-ზები სრულიად გატაცებული იყვნენ. ყოველ დღე მოდიოდა ამბე-

ბი ნაპოლეონის გამარჯვებისა და ფულტონს ვილა მიაქცევდა ყურადღებას, იმის გამოგონება მიიჩნის როგორც დროს გასატარებელი სათამაშო.

ამოდ მისჩერებოდა ფულტონი ნაპოლეონს და მოელოდა მისგან რაიმე განკარგულებას; ამოდვე ურჩევდენ შორს გამჭვრეტნი კარის კაცი ნაპოლეონს, რომ ხელიდან არ გაუშვას ეს ქვეყნის დამაშენებელი კაცი. ერთხელ ამათ რჩევაზედ ნაპოლეონმა მკვახედ უპასუხა:

— ყველა სატახტო ქალაქებში დაწანწალებენ უსაქმური კაცები და რაღაც რაღაცეებს გამოიგონებენ და ყველა ხელმწიფეებს თავს აწუხებენ. იმათ ჰგონიათ, რომ ქვეყნის გაბედნიერება იმათხელში არის. იმ მატყუარებს და მოწანწალებს მხოლოდ ფულის გამოტყუება უნდათ და სხვა არაფერი. ეგ ამერიკელიც იმათგანი იქნება, კვლავ ნულარ გამახსენებთ მაგას.

ერთ-ერთი ნაპოლეონის წინა კაცი ასე სწერდა თავის დღიურში: „ნაპოლეონს ფულტონი მიაჩნდა მატყუარად და სიტყვას გაგვაწყვეტინებდა, თუ იმაზედ დავიწყებდით ლაპარაკს. ორჯერ ჩამოუვლდე სიტყვა, იქნება აზრი შევაცვლეფინო-მეთქი, მაგრამ ვერას გაგახდი. ვინ იცის, საფრანგეთის ბედი როგორ დატრიალებულიყო, ნაპოლეონს რომ აზრი შეეცვალა. ჩვენი ბედის ვარსკვლავმა გამოგვიგზავნა გენიოსი კაცი, მაგრამ ვერ დავაფასეთ და ჩვენი ბედნიერება ჩვენვე დავკარგეთ.“

დიდათ შეურაცხყოფილი და გულ-დაწყვეტილი ფრანკლინი იძულებული იყო, თავი დაენებებინა საფრანგეთისათვის და გამგზავრებულიყო იმის მეტოქე სახელმწიფოში—ინგლისში. იქ სცადა თავის ჯოჯოხეთის მაშინა, ერთი ძველებური მძიმე გემი საკუთრივ ამის გამოსაცდელათ დატვირთეს და ერთ წუთას ჯოჯოხეთის მაშინამ ისე ფერფლათ აქცია, რომ კაცმა თვალი ვერ მოასწრო.

მინისტრები დაესწრენ, ფულტონი დიდი გამარჯვებული დარჩა. მაგრამ ინგლისის მმართველობამ, როგორც ნაპოლეონმა არაფრად ჩააგდო და ყურადღება არ მიაქცია ამისთანა იშვიათ ამბავს.

ფულტონმა რა ნახა, რომ ამ ძველ ხალხს ძველი აზრები მო-
რევია, გადასწყვიტა ისევ თავის სამშობლოში დაბრუნება, რომ იმას
მოახმაროს თავისი ნიჭი და ცოდნა.

1806 წელს ამ შესანიშნავმა კაცმა დიდ ხანს შემდეგ ისევ
დაინახა თავისი სამშობლო მხარე. ამოდენა დაუღალავე შრომით
ვერაფერს გახდა. როგორც წავიდა ამ ათი წლის წინად, ისევ ისე
უცნობ ღარიბ კაცად დაბრუნდა თავის სამშობლოში.

რამდენი ნაღველი, რამდენი თავის დამცირება, რამდენი სასო-
წარკვეთილება და შეწუხება წილად ერგო ამ ქვეყნად ამას. ფულ-
ტონს მაინც შერჩა თავისი განუხრელი და რკინასავით მაგარი ხა-
სიათი. შედგა ფეხი თუ არა ქალაქ ნიორკში, მაშინვე შეუდგა გე-
მების შესახებ თავის აზრების განხორციელებას. პატიოსანი ლივინგ-
სტონი, სიტყვით თუ საქმით, არ აკლებდა შევლას.

1807 წელს ფულტონმა კიდევ დაამზადა პირველად გემი და
გუდსონის განიერ მდინარეში ჩაუშვა გამოსაცდელათ. გემის სახელი
კლერმონი იყო.

ამ გემის სიგრძე ორმოც-და-ათი ადლი იქნებოდა და სიგანე
ხუთი. გემის თვლები გარშემო ორი საყენი იყო. ინგლისში გაკე-
თებულ ფოლადის ორთქლის მაშინას დიდი ძალა ჰქონდა.

მარიამობის თვეში 1807 წელს ნიორკის მცხოვრებლებმა სა-
შინლად გაიკვირვეს, როდესაც გაზეთებში წაიკითხეს შემდეგი გან-
ცხადება ფულტონისა და ლივინგსტონის მიერ ხელ-მოწერილი: „რა-
მდენსამე დღეს შემდეგ გაიხსნება ორთქლით გემის სიარული გუდ-
სონის მდინარეზედ ნიორკსა და ალბანს შუა. ფასი იქნება სულ-
ზედ ექვსი დოლარი.“

დადგა ის ღღეც, როდესაც პირველად გემი უნდა გამოსული-
ყო ნიორკიდან. დიდ-ძალი ხალხი საყურებლად მოგროვდა წყლის
პირას და გაშტერებით შესცქეროდა იმ გემს, რომლის დიდი საკვა-
მლე მიღები უცნაურად იყურებოდნენ და რომელიც იდგა თვლებ-
ზედ. წამ-და-უწუმ მოისმოდა დაცინვა, უწმაწურად ხუმრობდა ხალხი.

— რა შენნიერი თავის მოსაკლავი მანქანა გამართეს, — ყვირო-
და ერთი.

— ვის ნებაეს, ბატონებო, დარჩობა ექვს დოლარად-ეუბნებო-
და ხალხს მეორე.

— გმადლობთ მაგ წყალობისთვის!... სულელები ნახე რაღა, ჯერ
თითონ ფულტონმა სცადოს!...

— ეს რა „კლერმონია“, ფულტონის სისულელეა და სხვა
არაფერი.

ამ დროს წყლის პირას გამოჩნდა თითონ ფულტონი. ხალხ-
ში ერთს წამს სიჩუმე ჩამოვარდა, მაგრამ მალე ერთი ორად მეტად
დაიწყეს დაცინვა, მუქარით უსტვენდნ და უშვერი სიტყვებით
ილანძღებოდნ.

ფულტონი მარტოდ მარტო ავიდა გემზედ, მწარე ღიმილი მოსდი-
ოდა ტუჩებზედ და ნაღვლიანად უცქერდა ამ აღელვებულ ხალხს.

არც ერთი წამსეღელი არ გამოჩნდა, დიდხანს კიდევ ელოდა
ფულტონი მგზავრს. ბოლოს უბრძანა გემი აეხსნათ და გზას შესდგო-
მოდნ.

გემის დიდრონმა თელებმა ააქაფეს წყალი. ამოვიდა შავი, უშვე-
ლებელი კვამლი. შემინებულმა, ცრუ-მორწმუნე ხალხმა უკან დაი-
წია...

გავიდა ორიოდ წამი და ხალხი სრულიად შეიცვალა. გე-
მი სწრაფად და მალხაზად მიჰცურავდა გუდსონის მდინარეზედ, თუმ-
ცა წინააღმდეგი ქარი უშლიდა. დაცინვის და სტვენის მაგიერად
მოისმოდა ხალხის აღტაცებული ყვირილი, ორიოდ უმეცარნი კი-
დევ მოჰყვენ უწმაწურ დაცინვას, მაგრამ უმრავლესობა ტაშის კვრით
მიეგება ამ გენიალურ გამოგონებას.

ამ დიდ სულოვანმა კაცმა დაივიწყა შეურაცხყოფა, რომელიც
ორიოდ წუთის წინედ მიაყენეს. სიხარულით აუძგერდა გული და
მიეცა იმედი, როდესაც გემიდან დაინახა ხალხის აღტაცება. იმას
თვალწინ წარმოუდგა მდინარეები, ზღვები, მოფენილი გემებით.

ხოლო ამ წუთას იგძნო ჩვენმა მშვიდმა და მოუღალავემა თა-
ვის თავი დაჯილდოებულად და დაივიწყა, რაც ამოდენა წელიწადები
შრომა და უსიამოვნობა გამოიარა.

გემი მიფრინავდა გუდსონის ნაპირ, ერთს წამსაც არ შემდგარა, მიიმაღენ ნიორკის სახლები, ეკლესიები, აღარც ნავსადგური ჩნდა გემებით. ესენი ხედავდნენ მდინარის ორივე მხარეს მოტიტელეზულს და დაუსახლებელს. დრო გარბოდა. შორს, დასაველეთიდან მოჩანდა მზის ჩასვლა. დაღამდა. სიბნელით მოიცვა არე-მარე, მაგრამ გემის მაშინის ხმაურობა ერთს წუთსაც არ შემწყდარა. გემის თველები ისევ ისე აქაფებდნენ წყალს, გემი ისევ ისე მიესწრაფებოდა.

საკვამლე მიღებიდან ისევ ისე უფალავი ნაპერწკლები ამოდიოდა და ცეცხლის ზოლებს მიეგვანებოდა. აფრიანი გემები, რომელნიც წინ შეეყრებოდნენ შიშით უთმობდნენ ალავს. მათი მოსამსახურენი ზოგი წყალში ცვიედებოდა შიშით, რომ არ ენახათ ეს გველეშაპი და ზოგი სასოებით პირჯვარს ისახავდა და ლოცვებს ბუტბუტებდა.

გემის გამოსვლის შემდეგ ნავსადგურიდან სწორედ ოცდა ოთხი საათი გავიდა და ლიენინგსტონის აგარაკთან დადგა გემი. აქ ცოტაო-

დენი შეისვენეს და გემი ისევ შეუდგა გზას; რვა საათს შემდეგ ალბანში მივიდნენ, ისე რომ 32 საათში ორას ორმოცი ვერსტი გაიარეს.

მხოლოდ ერთმა მგზავრმა მოინდომა აქედან ნიორკში წამოსვლა. ეს იყო ნიორკის მცხოვრებელი ფრანცუზი, სახელად ანდრიე. ამან მოიწადინა გამოცდა, თუ რა შიშს იგრძნობს ამ გემით, როცა დაბრუნდება შინ.

უშიშარი ფრანცუზი ავიდა გემზედ და ნახა ფულტონი, რომელიც ღრმად ჩაფიქრებული სტოლს უჯდა.

— თქვენ ნიორკში მიბძანდებით, ჰკითხა ფრანცუზმა ფულტონს.

— დიად, უპასუხა ფულტონმა.

— შეგიძლიანთ, რომ მეც თან წამიყვანოთ.

— რასაკვირველია, თუ კი გაბედავთ და წამოხვალთ.

ანდრიემ ამოიღო ჯიბიდან ექვსი დოლარი და მიართვა ფულტონს.

რობერტ ფულტონი დიდ-ხანს ხმა-ამოუღებლივ დასცქეროდა ამ ფულს, რომელიც პირველად მიეღო თავის შრომის ფასათ.

მგზავრს ეგონა, რომ ფული ეცოტაუა და ჰკითხა.

— მგონი ფასი ეს იყო დანიშნული?

ამ კითხვაზედ ფულტონმა თავი აიღო მაღლა და ცრემლებით სასე თვალებით შეხედა მგზავრს.

— მაპატიეთ, უთხრა ფულტონმა ხმის კანკალით.— მე დამაფიქრა იმან, რომ თქვენი მოცემული ფული არის ერთად ერთი ჯილდო ჩემი დიდი ხნის შრომისა. მე დიდი სიამოვნებით მოგიწევდით, განაგრძო ფულტონმა და მსურვალედ ხელი დაუჭირა ფრანცუზს,— რომ ერთად გვესვა ღვინო ამ ჩემთვის სასიხარულო დღეს, მაგრამ მე ღარიბი ვარ და კარგად ვერ გაგიმასპინძლდები.

ამ სიტყვებზედ ანდრიე ძალიან აღელდა და ფულტონს უპასუხა:

— თავს უბრალოდ ნუ იწუხებთ! მოიგონებთ ამ ჩემ წინასწარმეტყველობას: ათი წელიწადიც არ გაუა, რომ ამერიკის ყველა მდინარეები მოფენილი იქნება ამ თქვენი გამოგონილი ორთქლით მოსიარულე გემებით.

გავიდა მას უკან ოთხი წელიწადი და ფულტონს შეხვდა ხელმეორედ თავისი პირველი მგზავრი, ფრანცუზი ანდრიე. ფულტონს ახლა კი შეეძლო მასპინძლობა გაეწია თავისი ძვირფასი სტუმრისთვის. ასრულდა ანდრიეს სიტყვები. ყველგან ამერიკის მდინარეებზედ გამოჩნდა ორთქლით მოსიარულე გემები, ფულტონი გამდიდრდა და სახელი გაითქვა.

მაგრამ ფულტონს ჯიდებამ არ დაავიწყა შრომა. დიდად გულმოდგინედ ცდილობდა, რომ კიდევ უფრო გაეუმჯობესებინა ორთქლით მოსიარულე გემები. ამერიკა მოელოდა დღე-დღეზე ინგლისელებთან ბრძოლას და ამის გამო ფულტონი შეუდგა საომრად დიდი გემის მომზადებას.

ამ გემს სიდიდით არა შეედრებოდარა და იყო ისე გამართული, რომ მტრის თოფ-ზარბაზანი ადვილად არ მიეკარებოდა. გემის ბანი გარშემორტყმული იყო მალალი კედლითა. სამასი მეტი სათოფური იყო მტრისთვის მზადა.

საუბედუროდ ფულტონი ვერ მოესწრო, ენახა თავისი გაკეთებული მოცურავე ციხე წყალზედ. ერთხელ, როდესაც გემით მოდიოდა, სასტიკმა სიცივემ მოუსწრო გზაზედ და საშინლად გააცივა. თებერვლის 24, 1815 წელს სახელ-განთქმული და ყველასგან პატივცემული ფულტონი გადაიცვალა.

აქამომდე ამერიკელებს არც ერთხელ არ ეგრძნოთ ასეთი მწუხარება უბრალო კაცის სიკვდილით, როგორც ახლა ფულტონის დაკარგვით იგრძნეს. მათი უთვალავი გაზეთები დაიბეჭდა ყველა შავი არშიით მწუხარების ნიშნათ. აუარებელი ხალხი მისდევდა კუბოს. მთელმა სახელმწიფომ სამ დღეს იგლოვა და ამ კაცის სახელი საუკუნოდ ყველა ხალხისათვის ნეტარ სახსენებლად დარჩა.

ბაბუცას ანგარიში

ბაბუცა ძალიან შეწუსებულია, დედამ მისცა განსაკუთრებულთ ანგარიში ძალიან და ძალიან ძნელი.

აი, როგორ:

«ვასოს მოუკრეფია შვიდი თხილი, ჰეტრეს ცხრან, თიკან—ოთხი და ნიკოს—რვა.»

«ამაში ექვსი ფუჭი გამოვიდა, სამი ჰეტრემ დაჭკარვა და ველარ იზოვა.»

ახლა ბაბუცას აქვს გამოსაცნობი რამდენი თხილი ერგოთ ემაწვილებს?

დედა სახუქრად დაჭვირდა ამას, რომ იმდენ ბაღს მოგცემო, რამდენი თხილიც ერგება თითოხნაო.

ბაბუცამ დაუბა აიღო ხელში, დასწერა რიცხვები და დაუწერა ერთი მეორეს მიმბტება, თან თითებსაც აშუქლიდა, რომ უფრო კარგად დაეთვალა.

»შვიდი და ცხრან იქნება ოცდა-სამი; ოცდა სამი და ოთხი იქნება ოცდა ჩვიდმეტი, ოცდა-ჩვიდმეტი და რვა შეადგენს ოთხმოცდა-სუთს ბაბუცა განარებულია, ოთხმოცდა-სუთი გამოვიდა. მაშ ბაღიც ოთხმოცდა-სუთი იქნება განაყოფი. ამოდენა ბაღი როგორ უნდა მოინელოს.

ბაბუცამ განაგრძო ანგარიში: ექვსი თხილი ფუჭი

მამობადა, საში დაიკარგა; ექვსი და საში შეადგენს ცნობა-
ებს. ცნობაეტი და ოთხმოცდა სუთი-ას თექვსმეტი კამოვა.

ბაბუცამ სისარულით არ იცის რა ჭქნას. დედა ამას
მისცემს ას თექვსმეტს ბაღს. ეს ტუჩებს აცმაცუნებს, ჭგო-
ნია, რომ კიდევცა სჭამს ბაღს.

ბაღის სიუვარულით ბაბუცას ანგარიში სრულებით
კადაურია.

დედა უთუოდ სსვა ნაირად იანგარიშებს.

— აბა, ჩემო ჰატარებო, კამოიცანით, ბაბუცას მართლაც
ამდენა ბაღი ერგება თუ არა?

ბატონოსანი და უბატონოსნესი

იყო ერთი მდიდარი თავადიშვილი. მეტად კეთილი გუ-
ლი ჰქონდა. ყოველი ღარიბი და საწყალი ძლიერ
ებრალეობდა, მუდამ ჟამს მზად იყო ეშველა გაჭირვებული-
სათვის, შეძწეობა აღმოეჩინა ხელმოკლეთათვის. ყოველ დღე
მის სასტუმრო ღარბაზში გაშლილი იყო სუფრა ღარიბ-
თათვის. იმ სოფელში ბევრი შეუძლებელი გლეხი ცხო-
ვრებდა და ამიტომ სადილობისას და ვახშობობისას ეს და-
რბაზი სავსე იყო ღარიბი სტუმრებითა. თავადიშვილი დი-
დი სიამოვნებით უძახინდებოდა მათ თვითონ ზირადდ.

ერთხელ ეს თავადი ცხენსედ შეჯდა და მინდვრად წავი-
და. წაადგა თავს ამ სანახავსა: მოხუცებულს და ძონძებში
განვეულს გლეხს ხელში უჭირავს წაღდი, სჭრის გაცხარე-
ბით შეძვებნა, ჰკრავს კონებისა; მუშაკი სულ ოფლშია გაწურუ-
ლი. თავადმა შეახერა ცხენი და უთხრა გლეხსა:

ძმობილო, რისგან არის, რომ ჩემსას შენ ერთხელაც
არ მინახავსარ? განა არ იცი, რომ ჩემს სახლში ყოველ დღე
სუფრას გაშლილი ღარიბთათვის? გასწი ახლავე ჩემსას, სა-
დილობის დროა, იქ შენ გაგაძლებენ საჭმლით და სასძლით
და ცოტა ოდენს ფულსაც გაჩუქებენ.

— მაღლობას მოგასწინებთ, ბატონო, უნახუსა გლეხმა.
ნუკი გაწეინება და შენს სუფრას არც წინედ ვწვევივარ და
არც ახლავ ვეწვევი.

— რატომ? ჰკითხა განცვიფრებით და წყენით თავადმა.

— ნაწეალობები ეელში არ ჩადის, შენიჭირიმე, მხამად
მეჩვენება, მხოლოდ საკუთარი ხელით ნამოვნს ლუკმას აქვს
გემო ჩემს ზირში, მხოლოდ იგი შემერგება ხოლმე დედის

ძუძუსავით. ვიდრე ამ ჩემს ბებერს ხელეებს შეეძლებათ ალალი ღუკვა მაჭამონ, ჩემი ოფლით ვიცხოვრებ, სხვის კერძს არ მივეტანები, ძუძუთა-სორად არ გადავიქცევი.

— გაოცებულმა თავადმა უკან გასწია ცხენით და სთქვა თავის გულში:

— მე ჩემი თავი ზატოხსან კაცად მიმაჩნდა და, აჰა, უზატოხსნესი სული ვისილეო..

იაკობ სვიმონიძე

ალაღმართალი ზასუსი

ერთმა კაცმა ვაგზაენა პატარა ბიჭი ყუთი წუმწუმის (სპიჩკის) საყიდლათ. პატარა ხანს უკან ბიჭმა მოუბრუნინა წუმწუმა.

— გამაღობთ, უთხრა იმ კაცმა, მაგრამ არ ვიცი, კარგია თუ არაო?

— დიალაც კარგია, მაგაში დარწმუნებული ბრძანდებოდეთ. ყველა წუმწუმა სათითაოდ გამიშინჯაეს.

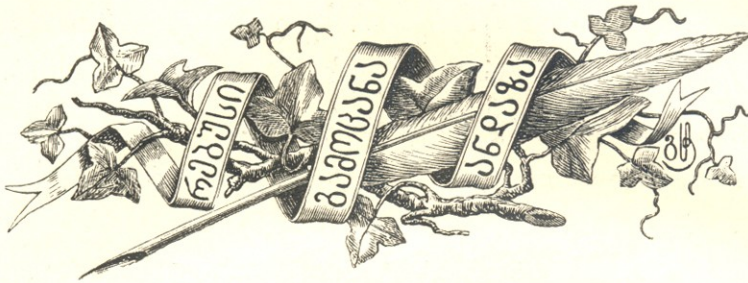
ერთჯელ ისტორიაში გამოცდა იყო შაგირდებისათვის დანიშნული. ერთ ყმაწვილს ჰკითხეს:

— რაჰქნა კოლუმბმა პირველად რომ ამერიკას მიაღვა და ხომალდიდან ფეხი გადადგა დედა-მიწაზედ?

ყმაწვილმა უცბათ მიუგო:

— მეორე ფეხიც თან მიაყოლა და წავიდაო.

ანდაჯები

(წარმოდგენილი კოტე გძელისაგან)

დამინებულმა ძაღლმა ცხრა წელიწადი ხეს უყეფა.

ქინკრაქას ბუმბუჯში აწვენდენ,
 ის კი თავის სოროში იხედებოდა შესაძრომად.

ბერს ფაფას ბერი სულის ბერვა სჭირია.

გამოცანები

(წარმოდგენილი ს. დათუშიძისაგან)

ამპარტავენი თათარი დაიარება, ყვირისა,
 ნამეტნავედ მედიღურობს, არ, ემინიან ჭირისა;
 ქრისტე ღმერთსა მომაგონებს, დამბრთხოზი არის ძილისა.

ის რა მხედარია, რომ ცხენზედ ზის
 და თავისი ფეხები ყურებზედ აქეს გაწყობილი?

სტირის, სტირის ქალაქიო,
 მთელი მოქალაქენიო,
 წაეფარე ზარათიო,
 გაეაჩუმე ქალაქიო.

მოვიდა შარავენდელი, უკან ლამპარი ენთების
 ცეცხლისა ნაპერწკალისა, აბედს არ მოეკიდების,
 პატიოსანი თვალია, საჭურჭლედ არ დაიდების,
 ვინც ამას ვერ გამოიცნობს, ბრძენებში ვერ ჩაიგდების.

სალხურნი ლექსები

(ახალციხეში გაგონილი)

ველი ველებდა, ზღვა ფიფინებდა,
ლევანდის კარსა კარავი იდგა,
შიგ ქალი იჯდა, ზარი ეხურა,
ზარი აეხადე, სამი ვაკოცე.
სამმა კოცნამა ფერი უცვალა.
ფერის ნაცვალმა წიგნი დასწერა,
შიგაც დასწერა ქამხა ატლასი.
ვის გაუზზაენა?—დავით მეფესა
რა მოუფიდა, — დიბა — ატლასი.
რითი გამოსჭრა?—მაკრატელითა.
რითი შეკერა?—ნემსის წვერითა.
რითი აუგო?—ბროლის თითითა.
რითი გარეცხა?—შაქრის წვენითა
რითი გააშრო?—ქარ-ნიავითა.
რითი ჩაიცივა?—სიხარულითა.
რით გაიხადა?—ხორცის გლეჯითა.

თაროვ გინდება ჭურჭელი,
საღვინე—ღვინიანობა,
რძალო და ქალო მორთვაი,
ჯალობო—გემბრიელობა.

ჩქარა გამოსათქმელი

უორლობეიანო ბალი გაუორლობეიანებიათ.

შენი თხაი რქა კაკუჭი ჩემსა თხასა, რქა-კაკუჭსა
რას ერჩოდა, რას ებრძოდა, რას ერქა-კაკუჭებოდა.

ზ მ ა

(წარმოდგენილი მ. ლ.)

ამე ფეფო თოლიას,
თორე მოგივა ზიანი!...
თუ არ აქამე ძროხასა,
მაშ როგორ მოვა რძიანი?

აკროსტიხი

(მისგანვე წარმოდგენილი)

ბრძენ მოსაუბრე საქმითა ქართველთა გამოსჩენია,
 არხეოლოგი პირველი, მეისტორიე ბრძენია.
 ქვეყნის ძველ ნაშთთა მძებნელსა ბევრჯელ გზად გაუთენია,
 რომ ყველა თვალთ ენახა, რაც კი რამ ყურით სმენია.
 ასწერა ყველა, რაც ნახა, გაგვაცნო ქართველთ ძენია.
 ძღენად დაგვიტოვა სიმდიდრე, რაც ტანჯვით შეუძენია.
 ესდენ კეთილის მომკმედი, მოჰკვდა მით ცრემლი გვდენია,
 სახელი მისი უკვდავი სახსოვრად გულში გვრჩენია.

ისტორიული აკროსტიხი

(მისგანვე წარმოდგენილი)

ემტერებოდა სპარსეთსა ქართველის მოძმე ერთგული.
 რეგვენსაც გაამხნეებდა ბრძოლაში სიტყვა მის თქმული.
 ეფინებოდა სახელი, ქვეყნისთვის ტანჯულ, ჯვარ-ცმული;
 კეთილსა ყველა უყვარდა, ქვრივ-ობოლ-ონერ ჩაგრული.
 ლომ-გული მეტად შვენოდა, ბრძოლაში აბჯარ-ჩაცმული:
 ეხლა მის გვარი გვენატრის, საუბედუროდ კარგული!...

ამოცანა

(წარმოდგენილი თეოფ. კანდელაკისგან)

ამ უჯრებში ჩასწერეთ: რვაჯელ ა., ერთხელ ბ., ორჯერ ი.,
 ორჯელ ლ., სამჯერ ნ., სამჯერ მ., თითოჯერ რ., და ც., ისე,
 რომ მარჯენიე და მარცხნიე წაკითხვით გამოდიოდეს ერთი და იგი-
 ვე ხუთი სიტყვა, სახელდობრ:

- 1 დაცინვის ხმა,
- 2 ქალის სახელი,
- 3 უკუთქმითი მარცვალი.
- 4 ზმა მეორე პირზედ
- 5 სასწავლო ნიეთის სახელი.

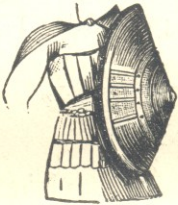
ქართული ენის ენციკლოპედია

ანდაზები, გამოცანები და რებუსი

რ ე ბ უ ს ი
(წარმოადგინა მ. თოიძემ)

ს ვვა

სუბ
კ ვით

ქ

ღ ვრ

რ მზ

მალ

ე

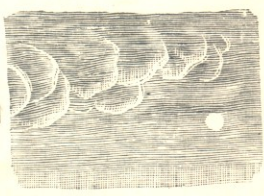

ვ

გი ვვ
ღ ვ
მი ბა

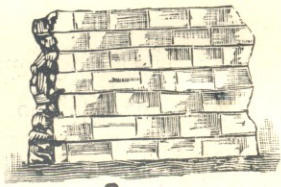
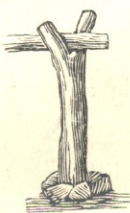

არ

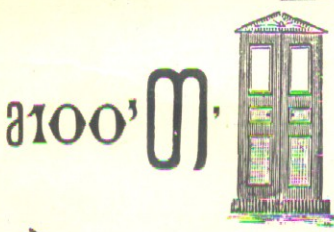
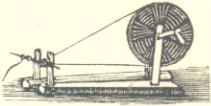

ა

ს

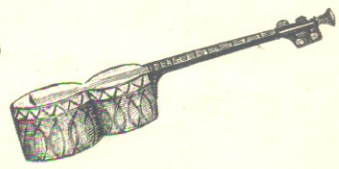
ნ
ფა

მი 100 'თ'

ა ბ 10 'უ'
ბ რ ე ბ უ ს ი

მზა

ს

ს
ა
ბ
რ
ე
ბ
უ
ს
ი

ა.

ვინც ამ რებუსს პირველად გამოიცნობს მიეცემა საჩუქრად კაი ყლით „რობინზონ კრუსო“, „წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ გამოცემა.

შ ა რ ა დ ა

(წარმოდგენილი კორტოხასვან)

ერთი სიტყვა ორად გაჰყო,
ორი საგანს გამოხატავს;
პირველსა გვაძლევს ოთხ-ფეხი,
კაცს საჭმელად დაუსახავს.
მეორე კი პირველსა სჭამს,
ქვეყნის მეფედ თავს ისახავს,
მთელი არის დროს სახელი,
თვის მეოთხედს გამოხახავს.

II №-ის გამოცანების ახსნა:

1 წურბელა, 2 ძაბრი, 3 ბროწეული, 4 ყინული, 5 წვიმა.

აკროსტიხა: 1 ელეა, 2 პოეტია აკაკი.

სამათემატიკო გამოცანა. პური ჰქონდათ 15 გირვანქა, თითომ შეჭამა ხუთ-ხუთი გირვანქა, მგზავრმა სამპურიანისამ შეჭამა ოთხი გირვანქა და ორპურიანისამ ერთი და ფასი მისცა ხუთი მანეთი— გირვანქა მანეთად; მაშასადამე ერთს ერგო 4 მანეთი და მეორეს 1 მანეთი.

შაზადა: ჭაჭა.

რებუსი:— პატყვით არის მოცული, მეკობარისა გამტანი.

ორი გამოცანა და აკროსტიხები ახსნა ოზურგეთის საქალგობო სასწავლებლის მოწაფემ ლეონინა ხუნდაძისამ.

შარადა და რებუსი გამოცანების ფართის მოსწავლემ გრიგოლ ფირალოძემ და გორის სასწავლებლის მოწაფემ სამსონ ლიაძემ.

